

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวจินดา สว่างโลกกรวด

A 4575023

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

จินดา สว่างโลกกรวด : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ไทย ทิพย์สุวรรณกุล

อาจารย์นิเทศก์ : นางสิริลักษณ์ คีสูงเนิน

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโสน เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านว่ามีกองทุนหมุนเวียน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิภาพของสมาชิก นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุน สามารถเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ สร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหา เสริมสร้างศักยภาพส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน และสามารถเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนได้หรือไม่เพียงใด และเพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา และการเกิดองค์กรเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ และเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนกำหนด โดยมีวิธีดำเนินการประเมิน คือ ทำการศึกษาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และศึกษาการออกแบบและรูปแบบการประเมินตามที่รัฐบาลกำหนด คือ CIPP Model แล้วกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด และศึกษาเครื่องมือและการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามหลักสถิติ และประเมินผลตามรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ซึ่งได้ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาความยากจนจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สามารถแก้ไขได้เพียงบางส่วน
2. ขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุน พบว่า การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการมีประสิทธิภาพดีพอสมควร แต่บางเรื่องยังไม่เกิดประสิทธิภาพและต้อง

ได้รับการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไข คือ เรื่องการติดตามตรวจสอบผู้กู้ และการประชุมประสานงานระหว่างคณะกรรมการและระหว่างสมาชิก

3. การเสริมสร้างกระบวนการการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน พบว่า มีเกิดขึ้นเพียงบางส่วน ส่วนใหญ่หมู่บ้านยังขาดการประสานงานด้านการเรียนรู้ระหว่างกัน และยังคงพึ่งพาทายนอกอยู่มาก

4. การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน พบว่า มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจบางส่วน ความเข้มแข็งทางด้านสังคมเกิดขึ้นได้น้อยมาก

5. ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน คือ การมีที่ปรึกษากองทุนที่มีระดับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง คณะกรรมการกองทุนมีความซื่อสัตย์ และยุติธรรมในการบริหารงานกองทุน มีกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือเรื่องการปฏิบัติงานของกองทุน

6. ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินการบริหารกองทุนหมู่บ้าน คือ ชาวบ้านขาดความสามัคคี และเกิดการแตกแยก ผู้กู้นำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และไม่ก่อให้เกิดรายได้ สมาชิกกองทุนที่ไม่สนใจกองทุนหลังจากที่ได้รับเงินกู้ไปแล้ว (ไม่เข้าร่วมประชุม) และผู้กู้ไม่มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ

7. การเกิดองค์กรเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ พบว่า ภายในหมู่บ้านมีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มองค์กรน้อยมาก

8. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด คือการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ผู้นำมีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ อยู่ในระดับปานกลาง การพึ่งพาตนเองได้ และความสามัคคี อยู่ในระดับที่น้อย

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์นิเทศก์.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์นิเทศก์ และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ และการประเมินโครงการของสำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

 (รองศาสตราจารย์ ดร. ไทย ทิพย์สุวรรณกุล)

กรรมการสอบ

 (อาจารย์ ดร. สฤษดิ์ ศรีขาว)

อาจารย์นิเทศก์

 (นางสิริลักษณ์ ดิสูงเนิน)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ และการประเมินโครงการ

 (รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

- 9 ต.ค. 254๖

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณบุคคลและกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการและด้านการดำเนินงานวิจัย ข้อมูล อาทิเช่น

- รองศาสตราจารย์ ดร. ไทย ทิพย์สุวรรณกุล อาจารย์ที่ปรึกษา
- อาจารย์ ดร. สฤณี ศรีขาว กรรมการสอบ
- นางสิริลักษณ์ ดิสูงเนิน อาจารย์นิเทศก์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข และคณาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- นางสุนทรี ใจสุทธิ พัฒนาการอำเภอ นายสมภพ สนองพันธ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ ที่ได้ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานและคณะกรรมการกองทุน ประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความสะดวกในการอนุเคราะห์เอกสาร และข้อมูลต่างๆ เพื่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้ศึกษาจัดทำสารนิพนธ์ประสบผลสำเร็จด้วยดี

จินดา สว่างโลกกรวด

คำนำ

สารนิพนธ์ ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามกรอบข้อกำหนดของ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต “การจัดการและการประเมินโครงการ” ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะพิเศษ เมื่อเทียบกับหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตอื่นๆ เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่มีปรัชญาในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาทขึ้น สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนให้กับประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยให้ชุมชนจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของตนเอง เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงได้มีการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้กระบวนการของการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต “การจัดการและการประเมินโครงการ” ซึ่งเน้นให้นักศึกษาที่อยู่ในพื้นที่เข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และติดตามประเมินผล นำผลการประเมินเสนอในรูปสารนิพนธ์ เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์ฉบับนี้คงจะเอื้อประโยชน์แก่ท่าน

จินดา สว่างโลกกรวด

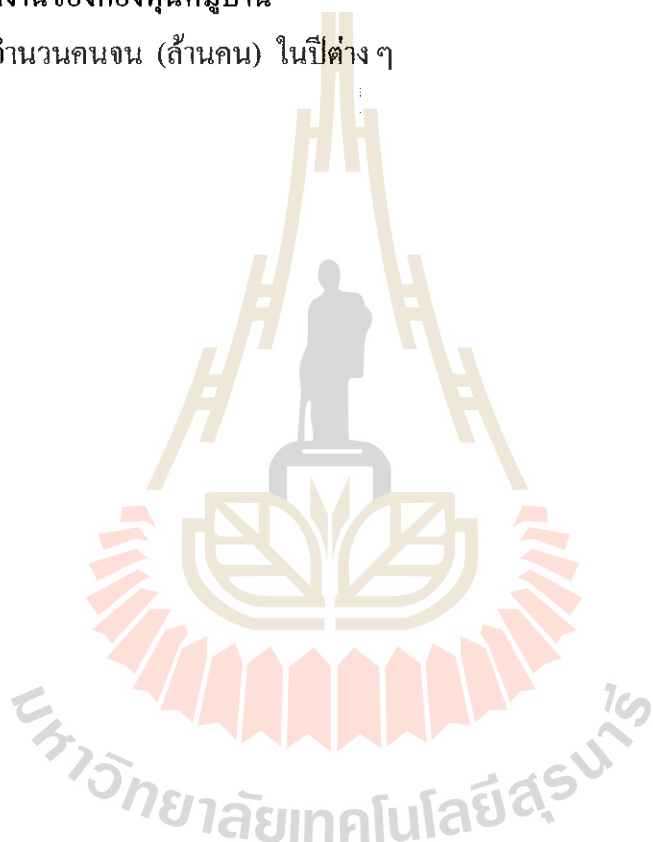
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
หน้าอำนวยการ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
คำนำ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	2
กรอบความคิดทฤษฎี	2
วิธีดำเนินการประเมินโครงการ	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ	3
บทที่ 2 ปรัชญาบรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	4
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544	5
แบบคิดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	6
แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน	6
ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุ โสณ	7
การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	7
หลักการประเมินโครงการแบบชีพฟ์โมเดล	8

	การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	9
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	10
	วิธีการประเมินโครงการ	10
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	12
	ตัวแปรและตัวชี้วัดในการประเมินโครงการ	13
	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	14
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	15
	การวิเคราะห์ข้อมูล	16
บทที่ 4	ผลการติดตามการประเมินโครงการ	18
	ผลการประเมินบริบทชุมชน	18
	ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	36
	ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	41
	ผลอื่น ๆ ที่เกิดจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	43
	สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	44
บทที่ 5	สรุป และข้อเสนอแนะ	46
	สรุป	46
	ข้อเสนอแนะ	47
บรรณานุกรม		49
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
	ภาคผนวก ข บร.1 – บร.12	
	ภาคผนวก ค แผนที่	
ประวัติผู้เขียน		

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจ	11
2. ระบบการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน	14
3. กราฟแสดงจำนวนคนจน (ล้านคน) ในปีต่างๆ	19

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. สถิติคนจนในปีต่าง ๆ	19
2. จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร	26
3. จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ	28
4. จำนวนและร้อยละการถือครองที่ดินและการเช่าที่ดินของประชากร	29
5. การประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน	29
6. การประกอบอาชีพทางการเกษตรของประชากร	30
7. การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ของประชากร	30
8. การประกอบอาชีพค้าขายของประชากร	31
9. ประมาณการรายได้ของประชากรในหมู่บ้านแต่ละครัวเรือนต่อหนึ่งปี	31
10. ผู้นำของหมู่บ้านในปัจจุบัน	32
11. ประเภทและจำนวนเครื่องอำนวยความสะดวกของประชากร	34
12. โครงการพัฒนาหมู่บ้านในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา	35

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ และสังคม คือ ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง เนื่องจากประชาชนไม่มีเงินลงทุนและ ขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนรัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนดังกล่าว โดยได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุนของตนเอง และเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต จัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ และประชาสังคม กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน เป็นการสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจรากฐานของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

หมู่บ้านนุโสได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2538 ปัจจุบันมีประชากรจำนวน 253 คน 70 ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านมีฐานะยากจน และประกอบอาชีพรับจ้างเป็นหลัก เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนขึ้นในหมู่บ้าน จากนโยบายของรัฐบาลที่มีปรัชญาในการแก้ไขปัญหาความยากจน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ได้กระตุ้นให้ประชาชนหมู่บ้านนุโสเกิดความตื่นตัว และร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2544 และได้รับจัดสรรเงินกองทุน เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2544 โดยได้นำเงินที่ได้รับจัดสรรมาเป็นเงินกองทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านให้สมาชิกได้กู้ยืมไปประกอบอาชีพ และบรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน

เพื่อจะทราบว่า การดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านนุโสได้ผลอย่างไร บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายข้างต้นมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร จึงจำเป็นต้องมีการประเมิน

กองทุนหมู่บ้านในรูปแบบสารนิพนธ์ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้พัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขให้กองทุนหมู่บ้านนุโสน สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านว่า มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิภาพของสมาชิก นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้หรือไม่ เพียงใด
2. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านว่า มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด
3. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านว่า สามารถเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ได้หรือไม่ เพียงใด
4. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านว่า สามารถเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน ได้หรือไม่ เพียงใด
5. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
6. เพื่อให้เกิดองค์การเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ
7. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และเพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านกำหนด

กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎี หรือต้นแบบทางความคิดที่ผู้เขียนสารนิพนธ์ ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ได้แก่ ต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซีพีพีโมเดล” ของสตีฟเฟิลบิม ซึ่งได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 องค์ประกอบ และเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) ที่มาจากภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- C ย่อมาจาก Context Evaluation คือ การประเมินบริบทของหน่วยระบบ
- I ย่อมาจาก Input Evaluation คือ การประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ
- P ย่อมาจาก Process Evaluation คือ การประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ

P ย่อมาจาก Product Evaluation คือ การประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ

วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ขั้นที่ 2 ศึกษาการออกแบบและรูปแบบการประเมินตามที่รัฐบาลกำหนด คือ CIPP Model

ขั้นที่ 3 กำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด

ขั้นที่ 4 ศึกษาเครื่องมือและการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 5 เก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 7 สรุปผลการประเมินในรูปแบบสารนิพนธ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

1. ได้ทราบว่ากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิภาพของสมาชิก นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้หรือไม่ เพียงใด
2. ได้ทราบว่ากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด
3. ได้ทราบว่ากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน สามารถเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านได้หรือไม่ เพียงใด
4. ได้ทราบว่ากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านสามารถเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านได้หรือไม่ เพียงใด
5. ได้ทราบปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
6. เกิดองค์กรเครือข่าย องค์กรเพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ
7. ได้ทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านกำหนด

บทที่ 2

ปรัทัศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโส หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีเอกสารและหลักวิชาการที่นำมาใช้ในการประเมินและการศึกษาโดยประมวลความรู้จาก นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโส การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนและการกระตุ้นเศรษฐกิจรากฐานของประเทศ ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือ นำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุ ฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด อนาคต โดยจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเชื่อมโยง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม เพื่อสร้างศักยภาพใน การสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การ พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน (ภาคผนวก ก)

2. หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ หมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมี ความพร้อมทั้งความพร้อมของคนและครอบครัว มีการควบคุมดูแลกันเอง การบริหารจัดการเงิน

กองทุนหมุนเวียนต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน โดยให้เป็นไปตามแนวทางในการปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ให้หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและการจัดการกองทุน และมีการติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ (ภาคผนวก ก)

3. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน โดยหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถจัดระบบการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองได้ และสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา เสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน นำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต (ภาคผนวก ก)

4. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง คือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบด้วย ประธาน รองประธานคนที่หนึ่ง รองประธานคนที่สอง รองประธานคนที่สาม เลขานุการและกรรมการในการประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียง

เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบายและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นส่วนหนึ่งของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ ในการปฏิบัติงานตามนโยบายการบริหารงานของคณะกรรมการรวมทั้งพิจารณาเสนอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการ ในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน และให้การสนับสนุน ปรีกษาหารือและข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบหลักเกณฑ์การดำเนินงานกองทุน รวมทั้งดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (ภาคผนวก ก)

แบบติดตามสังเกตการณ์การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่างๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตามข้อ 41 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คือ จะต้องมิให้หัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านเข้าร่วมประชาคม ส่วนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนให้เป็นไปตามมติประชาคม สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ภาคผนวก ก)

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดทำขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ภาคผนวก ก)

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสน

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสน ประกอบด้วย ที่ตั้งกองทุน วัตถุประสงค์ของกองทุน แหล่งที่มาของเงินกองทุน การสมัครสมาชิก การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า การถือหุ้น การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการกองทุน อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน การประชุมของคณะกรรมการกองทุน ประเภทการกู้ยืม การอนุมัติเงินกู้ การทำสัญญาเงินกู้ การชำระคืนเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ บทลงโทษในกรณีผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ บทกำหนดโทษคณะกรรมการกองทุน การจัดสรรเงินกำไรสุทธิประจำปี และการจัดทำบัญชี (ภาคผนวก ก)

การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องดำเนินการตาม ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 หมวด 7 และระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสนข้อ 30 31 32 34 36 37 และข้อ 38 การกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีสาระสำคัญ คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสงค์จะขอกู้เงินกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน ยื่นต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินจำนวนสองหมื่นบาท ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ถูกเงินให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสน กำหนดว่าผู้กู้รายหนึ่งกู้ยืมได้ไม่เกินจำนวนสามพันบาทและต้องชำระคืนภายใน 120 วัน ผู้ขอู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ต้องเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคารออมสินและแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนทราบ จากนั้นผู้กู้จะต้องทำสัญญากู้ยืมเงินกับคณะกรรมการกองทุน และธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุนตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน การกำหนดอัตราดอกเบี้ยต้องเป็นไปตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสนกำหนดร้อยละสามบาทต่อปี การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย ทั้งนี้ผู้กู้จะต้องชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา หากผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยตามเงื่อนไข ผู้กู้จะต้องเสียค่าปรับตามจำนวนที่ระเบียบ ข้อบังคับกองทุนกำหนดไว้ ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสน

ระบุค่าปรับไว้ในอัตราร้อยละศูนย์จุดห้าต่อวัน ส่วนผู้กู้ที่ไม่ได้นำเงินกู้ไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมคณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยได้โดยทันทีและเรียกประชุมสมาชิก เพื่อลงมติให้พ้นจากสมาชิกภาพภายในระยะเวลา 30 วันหลังจากวันยกเลิกสัญญา และห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี (ภาคผนวก ก)

หลักการประเมินโครงการ แบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล

จำเนียร สุขหลายและคณะได้สรุป รูปแบบการประเมินแบบ ซิฟฟ์โมเดล ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ ดังนี้ แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วทั้งที่และมีการประเมินสรุปหลังการประชุมสิ้นสุดแล้วเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ จึงเป็นที่นิยมใช้ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินแบบซิฟฟ์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบเหมาะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544)

แบบจำลองซิฟฟ์กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินก่อนโครงการ ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง เพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจ เพื่อตัดสินใจและดูแลผลสำเร็จของโครงการ

การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน และให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างโอกาส สำหรับบัณฑิตในหมู่บ้านชนบท ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการ คือ จัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ จำนวน 74,881 คน โดยจ่ายเป็นเงินสดในอัตราเดือนละ 6,360 บาท และกำหนดหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยกำหนดให้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน มีการเรียนรู้ ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และต้องรายงานความก้าวหน้า ผลลัพธ์ ปัญหาอุปสรรคของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะๆ และต้องทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเสนอในรูปแบบสารนิพนธ์ จากกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การติดตามประเมินผลและส่งเสริมการพัฒนานโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการสร้างเสริมกิจกรรมของนโยบายที่มีอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับ ประกาศนียบัตรบัณฑิตหลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการ และสามารถนำประสบการณ์จริงจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานอื่นๆ ได้ และยังสามารถนำประกาศนียบัตรไปใช้เป็นหน่วยกิตสมทบในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะ หมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้เขียนสารนิพนธ์ได้เข้าไปปฏิบัติงานตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวิธีการประเมินดังนี้

วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นการประเมินเชิงระบบ รูปแบบที่ประยุกต์ใช้ในการประเมิน คือ ซิฟฟ์ โมเดลของสตัฟเฟิลบีม ตามกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 ซึ่งสตัฟเฟิลบีมได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อย และความเข้มแข็งของหมู่บ้าน มาตรฐานเป็นข้อมูลการประเมินก่อนการดำเนินการ โครงการเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการประเด็นปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและของผู้กู้ เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากร ทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วว่าจะช่วยให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและของผู้กู้ เพื่อบันทึกภาวะการณต่างๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน และค้นหาข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อเสนอแนะให้มีการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการในช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและจากการดำเนินกิจการของผู้กู้ เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการกับวัตถุประสงค์ของโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และผลกระทบมีอะไรบ้าง รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้เสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่จะประเมิน ดังนี้

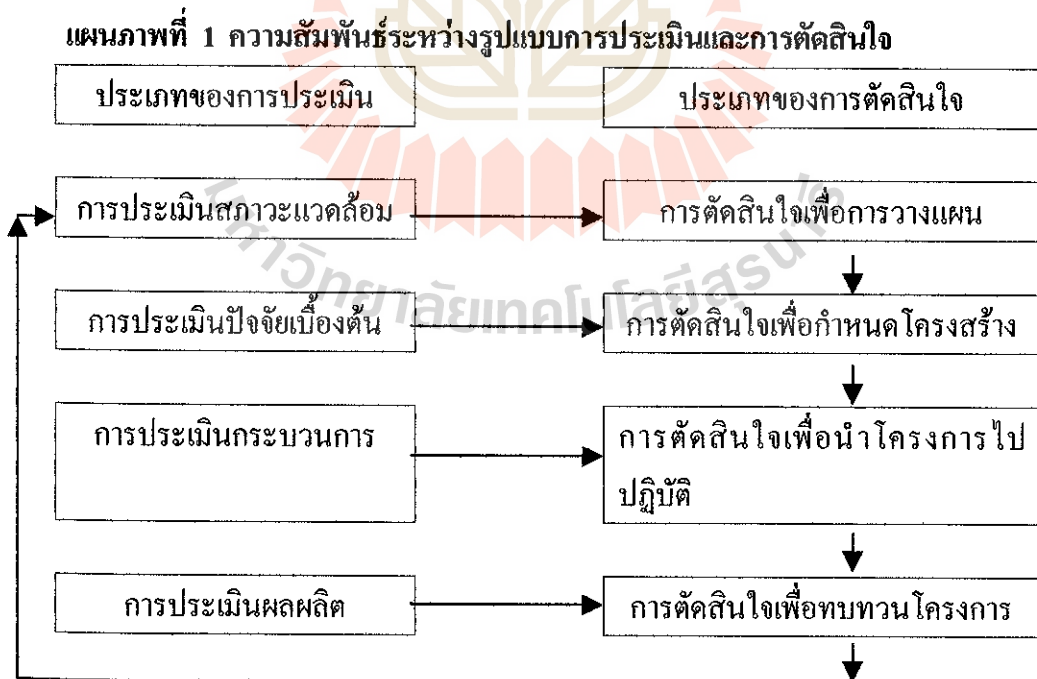
1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อม ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้า ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

และได้นำเสนอแผนภาพ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึง สมาชิกทั้งหมดของกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินโครงการจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน ประชากรหมู่บ้านนุโสน มีจำนวน 253 คน เป็นชาย 123 คน เป็นหญิง 130 คน จำนวน 70 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนของประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกันในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโสนมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ใช้ประชากรทั้งหมดของหมู่บ้านนุโสน จำนวน 70 ครัวเรือน เป็นตัวอย่างซึ่งใช้สำหรับการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

กรณีที่ 2 ใช้วิธีทางสถิติ คือ การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างซึ่งให้ประชากรทั้งหมดของหมู่บ้านนุโสนเป็นกลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการของความน่าจะเป็นที่สมาชิกทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสถูกสุ่มเท่าๆ กัน

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปร (Variable) หมายถึง คุณลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่มีค่าตัวแปรเปลี่ยนในรูปของปริมาณหรือคุณภาพตั้งแต่ 2 ค่าขึ้นไป เช่น คน วัตถุ เหตุการณ์ต่างๆ หรือสถานที่

ตัวชี้วัด (Indicators) หมายถึง ข้อความที่แสดง หรือระบุประเด็นที่ต้องประเมิน หรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์ มีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ในการกำหนดตัวแปรเพื่อประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นไปตามกรอบความคิดทฤษฎีเชิงระบบแบบ ซิพพี โมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม โดยได้แบ่งตัวแปรออกเป็น 2 หน่วยระบบ คือ

หน่วยระบบ A เป็น หน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1. การประเมินปัจจัยนำเข้า มีตัวแปร คือ นโยบายรัฐบาล เงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุน เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้สมัครขอกู้ ระเบียบกองทุน

2. การประเมินกระบวนการ มีตัวแปร คือ การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ การรับชำระหนี้ การจัดทำบัญชี การติดตามตรวจสอบผู้กู้ การประชุมและการประสานงาน

3. การประเมินผลผลิต มีตัวแปร คือ จำนวนผู้ได้กู้ ยอดเงินให้กู้ กองทุนสะสม ชื่อเสียงของชุมชน

หน่วยระบบ B เป็นหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้

1. การประเมินบริบทเฉพาะตัว มีตัวแปร คือ อาชีพ และรายได้ของผู้กู้ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ของผู้กู้ ที่ดินทำกินของผู้กู้

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า มีตัวแปร คือ เงินที่กู้มาได้ สถานที่และวัตถุดิบ เทคนิควิธีทำงานและกำลังทำงาน

3. การประเมินกระบวนการ มีตัวแปร คือ การทำกิจกรรมที่ถูกต้อง การหาตลาดที่ดี การจัดหาวัตถุดิบที่ดี การจัดทำบัญชี

4. การประเมินผลผลิต มีตัวแปร คือ รายได้เป็นเงิน ผลเป็นสิ่งของ ผลเป็นชื่อเสียงที่ดี ผลเป็นความพอใจ

ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน โสภณ มีดังนี้

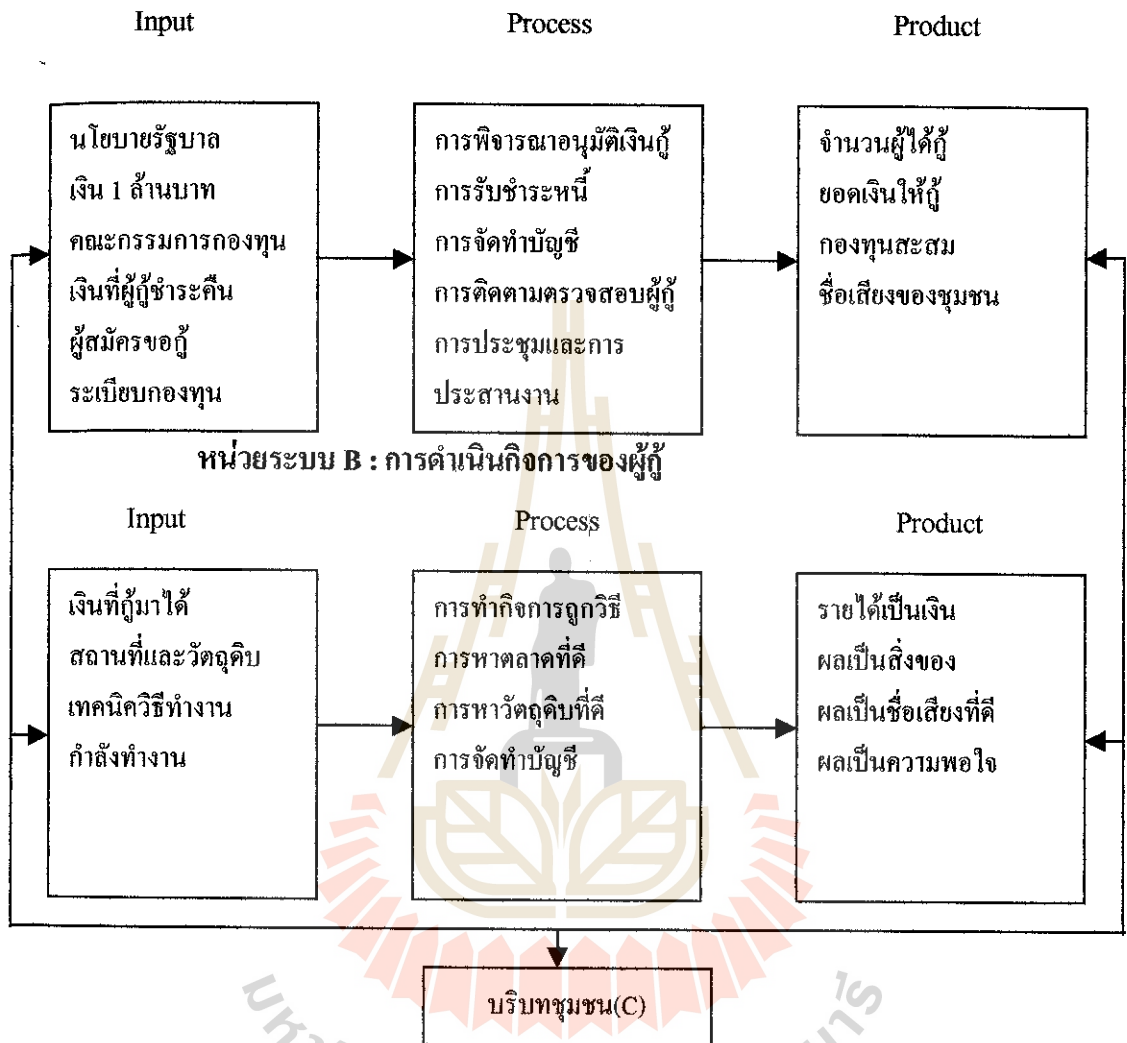
1. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การยกย่องคนทำความดี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาครอบครัวมีความอบอุ่น การรักษาวินัยประเพณี การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

2. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ การรวมตัวจัดตั้งกลุ่มองค์กร ความสามารถในการระดมเงินกองทุนในหมู่บ้าน

3. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งด้านการปกครอง ได้แก่ ผู้นำมีคุณธรรม มีความยุติธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน

แผนภาพที่ 2 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน

หน่วยระบบ A : การบริหารจัดการกองทุนและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านบรูไน ได้แก่

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรายการข้อความที่จัดส่งให้กลุ่มเป้าหมายได้ตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการ แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน บร.2 (ภาคผนวก ข)

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก หรือจากกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือไม่ออก หรือเขียนหนังสือไม่ได้ แบบ

สัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน บร.1 แบบรายงาน บร.3 แบบรายงาน บร.4 แบบรายงาน บร.7 แบบรายงาน บร.8 แบบรายงาน บร.9 และแบบรายงาน บร.11 (ภาคผนวก ข)

3. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการสังเกตพฤติกรรมหรือปฏิกิริยาของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสังเกต โดยจะต้องมีการบันทึกข้อมูลทันทีที่สังเกตเห็นเหตุการณ์นั้น แบบสังเกตที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน บร.2 แบบรายงาน บร.5 แบบรายงาน บร.6 แบบรายงาน บร.10 และแบบรายงาน บร.12 (ภาคผนวก ข)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ตอบคำถามของประเด็นที่ต้องการประเมิน จำแนกเป็น 2 ชนิด คือ

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่สามารถเก็บได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโสนมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้แบบสอบถามตามแบบรายงาน บร.2 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งให้กลุ่มเป้าหมายได้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประเมินกับผู้ให้การประเมินที่เป็นรายบุคคล หรือกลุ่มบุคคล เพื่อสนทนากันในประเด็นที่ผู้ประเมินต้องการข้อมูล จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดรายละเอียดที่จะถามไว้อย่างชัดเจน ซึ่งได้แก่ การสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.1 เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน การสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.4 เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นรายเดือน การสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.8 เพื่อให้ได้ข้อมูลในการจัดทำแผนงานโครงการธุรกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.9 เพื่อให้ได้ข้อมูลกระบวนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และการสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.11 เพื่อให้ได้ข้อมูลการดำเนินงานของผู้นำแต่ละราย

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดเฉพาะประเด็นหลัก ที่จะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินสามารถกำหนดคำถามได้อย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ การสัมภาษณ์ตาม

แบบรายงาน บร.3 เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน การสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.7 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และการสัมภาษณ์ตามแบบรายงาน บร.9 เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็น ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งทักษะคิดที่มีต่อการติดตามประเมินผลโครงการต่างๆ

3. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายตาม โครงสร้างของพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต โดยที่กลุ่มเป้าหมายไม่รู้ตัว จะทำให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ต้องการ จำแนกออกเป็น

3.1 การสังเกตโดยเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้ประเมินเข้าร่วมเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมาย แล้วดำเนินการเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ การสังเกตตามแบบรายงาน บร.5 เพื่อให้ได้ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน การสังเกตตามแบบรายงาน บร.9 เพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน การสังเกตตามแบบรายงาน บร.10 เพื่อให้ได้ข้อมูล จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา ปัจจัยที่ทำให้โครงการกองทุนหมู่บ้านสำเร็จหรือเป็นปัญหา และการสังเกตตามแบบรายงาน บร.12 เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล

3.2 การสังเกตโดยบุคคลภายนอก เป็นการสังเกตที่ผู้ให้การสังเกตไม่รู้สึกตัวว่าถูกสังเกต ซึ่งได้แก่ การสังเกตตามแบบรายงาน บร.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

4. การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจำนวน 7-8 คน มาร่วมแสดงความคิดเห็นที่ได้รับการกระตุ้น จากคำถามของผู้ประเมิน ซึ่งได้แก่ การอภิปรายกลุ่มตามแบบรายงาน บร.6 เพื่อให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มผู้กู้ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านมูลนิธิมีการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้ เก็บข้อมูลจากแบบสำรวจความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.) เก็บข้อมูลจากแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) เก็บข้อมูลจากแผนพัฒนาตำบล และแผนที่หมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการที่นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดทำให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปรความ และสรุปความ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการจำแนกประเภท

ของข้อมูลแล้วนำมาดำเนินการวิเคราะห์ โดยการเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ระดับของข้อมูล แล้วนำข้อมูลนั้นๆ มาคำนวณด้วยมือ เครื่องคำนวณ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้แบ่งประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis of Data) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขมาใช้ในการวิเคราะห์ แล้วสรุปผลโดยการใช้ค่าทางสถิติเพื่อยืนยันความถูกต้อง นำค่าสถิติที่ได้ไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ข้อมูลจำนวนประชากร เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ลักษณะครัวเรือน การประกอบอาชีพ กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน การเช่าที่ดิน ระบบสาธารณสุขโรค เครื่องอำนวยความสะดวก จำนวนสมาชิกกองทุน และจำนวนผู้กู้ โดยใช้ค่าทางสถิติแจกแจงหาความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis of Data) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความเขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนด แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์คือข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการจัดเวทีระดับหมู่บ้าน การจัดเวทีระดับตำบล การประชุมคณะกรรมการกองทุน การประชุมสมาชิกกองทุน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชน และมาจากการสัมภาษณ์ความเข้าใจทัศนคติของประชาชนเรื่องกองทุนหมู่บ้าน และการติดตามประเมินผล และตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน การสัมภาษณ์การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุน การดำเนินกิจกรรมของผู้มี ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการประเมินบริบทชุมชน

บริบทระดับประเทศ

1. ความยากจนของประเทศ

ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องที่สะสมมานาน และมีแนวโน้มจะขยายมากขึ้น โดยเกิดจากสาเหตุสำคัญสองประการ ประการแรก คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมาเฉพาะหน้า เช่น การที่ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนที่เคยมีรายได้มีเงินส่วนนั้นลดลงไป หรือเกษตรกรที่มีรายได้ค่อนข้างน้อยอยู่แล้ว หากราคาสินค้าเกษตรตกลงก็จะเกิดปัญหาขึ้น ประการที่สอง คือ ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่เอื้ออำนวยแก่ประชาชนที่เป็นระดับหน่วยย่อยๆ ของสังคม เช่น นโยบายเรื่องการพัฒนาเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น (ทิมข่าวเศรษฐกิจ, 2545)

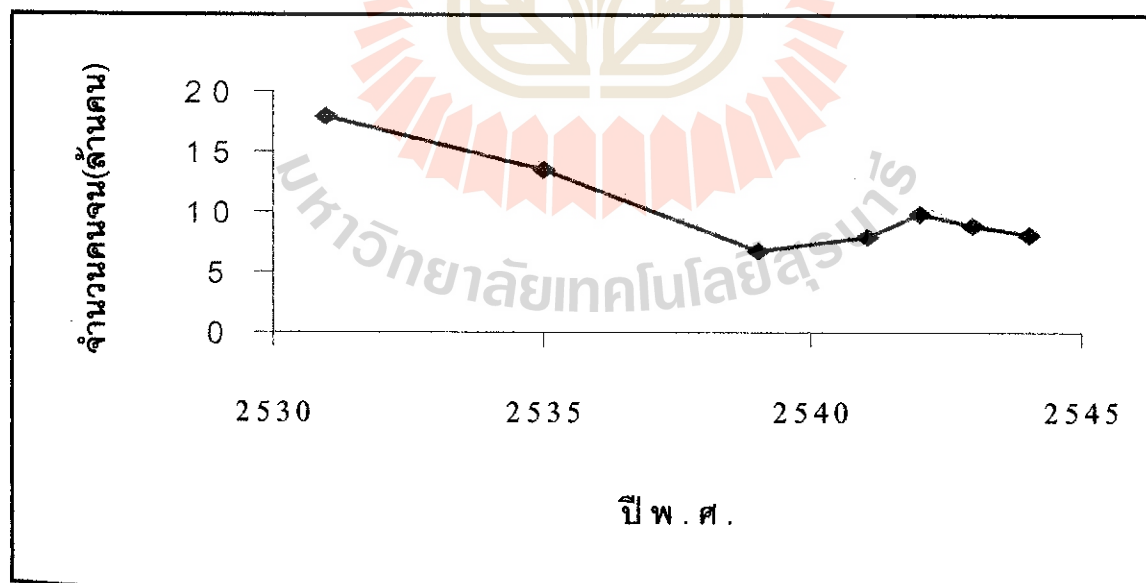
รายได้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ระหว่างกลุ่มคนที่มีฐานะมั่งมีและยากจน ในปี พ.ศ.2539 คนจนลดลงเหลือเพียง 6.8 ล้านคน แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 ทำให้คนจนในปี พ.ศ.2543 เพิ่มขึ้นเป็น 8.9 ล้านคน โดยแบ่งเป็น “กลุ่มคนจนมาก” เพิ่มขึ้น 1.8 ล้านคน และ “กลุ่มคนเกือบจน” ที่พร้อมจะเปลี่ยนสภาพเป็นกลุ่มคนจนได้ตลอดเวลาเพิ่มขึ้น 0.2 ล้านคน ทำให้ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่เพิ่มขึ้นด้วย (วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล, ทิปรัตน์ วัชรราษฎร์และวิภา เตชะพนาศร , 2544)

ตารางที่ 1 สถิติคนงานในปีต่างๆ

ปี	เส้นความ ยากจน (บาท/เดือน)	สัดส่วน คนจน (ร้อยละ)	จำนวน คนจน (ล้านคน)	สัดส่วนคนจนจำแนกตามพื้นที่(ร้อยละ)		
				เทศบาล	สุขาภิบาล	ชนบท
2531	473	32.6	17.9	8.0	21.8	40.3
2535	600	23.2	13.5	3.6	12.7	29.7
2539	728	11.4	6.8	1.6	5.8	14.9
2541	878	13.0	7.9	1.4	7.5	17.3
2542	886	15.9	9.9	1.3	8.8	21.5
2543	882	14.2	8.9	1.5	8.4	19.1
2544	916	12.96	8.16	5.5*		16.57

หมายเหตุ : ปี 2544 เป็นข้อมูลเบื้องต้น (* เขตเมือง)

แผนภาพที่ 3 กราฟแสดงจำนวนคนจน (ล้านคน) ในปีต่างๆ

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ประมวลผลโดยสำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา สศช.

2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

SMEs (Small and Medium Enterprises) หมายถึง วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยได้แยกประเภทธุรกิจเป็น 4 ประเภท คือ ผลิตสินค้า บริการ คำส่งและคำปลีก และใช้สินทรัพย์ถาวรรวมเป็นเกณฑ์แบ่ง โดยกำหนดให้ธุรกิจขนาดเล็กมีทรัพย์สินถาวรระหว่าง 30-50 ล้านบาท ตามแต่ประเภทกิจการ ส่วนวิสาหกิจขนาดกลางกำหนดให้มีสินทรัพย์ถาวรระหว่าง 60-120 ล้านบาท นับเป็นรูปแบบพื้นฐานของวิสาหกิจไทย ในปัจจุบันมีกิจการที่จัดเป็น SMEs คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 90 ของวิสาหกิจทั้งหมด

จากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศเริ่มทบทวนแนวทางใหม่ คือ ความสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทย ได้มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจด้วยกลไกการเติบโตของบริษัทขนาดใหญ่ และบริษัทข้ามชาติ โดยตัวเลขการพัฒนา SMEs ทั่วๆ ที่ภาคการผลิตของไทยประกอบด้วยโรงงานและแรงงานที่อยู่ในกลุ่ม SMEs เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การพัฒนา SMEs จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุน การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมอย่างจริงจังในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2525 - 2544) แต่การพัฒนาที่ยังขาดความต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ โดยเป้าหมายของการพัฒนาธุรกิจ SMEs เพื่อเป็นเครื่องมือกระจายการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนเกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้ในท้องถิ่น มากกว่าที่จะเน้นการสร้างความสำเร็จของตัวธุรกิจ SMEs ดังนั้น นโยบายและมาตรการการสนับสนุนจึงเป็นลักษณะให้การช่วยเหลือทางการเงินและการฝึกอบรมอาชีพ อย่างไรก็ตาม ภาวะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ และกระแสการค้าโลก ส่งผลให้ SMEs ไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากการขาดขีดความสามารถในการผลิต การตลาด การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยี บุคลากร และระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ได้ โดยเฉพาะด้านคุณภาพและมาตรฐานสินค้า (กลุ่มงานประสานแผนอุตสาหกรรม, 2542)

3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของไทยที่เกิดขึ้นในปี 2540 นั้น เริ่มจากความสามารถในการแข่งขันของสินค้าส่งออกได้ลดลงจากเดิมที่เคยขยายตัว มากกว่าร้อยละ 20 ภาคเอกชนบางรายไม่สามารถชำระหนี้ต่างประเทศได้ทันตามกำหนด ภาวะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการเสนอขาย

สั้นตลาด ส่งผลให้ธุรกิจซวนเซ และก่อให้เกิดหนี้เสียจำนวนมากในสถาบันการเงิน เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อเศรษฐกิจไทย ประสบปัญหาทุนสำรองเงินตราต่างประเทศลดลงมาก กระทบต่อการชำระเงินค่าสินค้ากับต่างประเทศ พร้อมกับปัญหาการขาดดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัด และการขาดดุลงบประมาณในลักษณะที่เรื้อรังมานาน ค่าเงินบาทอ่อนตัวลง สถาบันการเงินถูกกดดันจากผู้ออมหรือเจ้าหนี้ คุณภาพของสินทรัพย์และลูกหนี้เสื่อมถอยมาก เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นก่อนข้างลับพลัน ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบในหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การจ้างงาน และบั่นทอนสุขภาพจิตของคนไทยลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเข้าร่วมในโครงการขอรับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ และการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือ IMF (International Monetary Fund) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (บังอรรัตน์ วุฒทกนก และคณะ, 2542)

4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุข แต่ปัจจุบันมนุษย์ได้ทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นอันมาก และนับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบต่อเนื่องกันทั่วโลก สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ดี และการอยู่ดีมีสุข ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้พัฒนาดัชนีชี้วัด โดยคำนึงถึงความจำเป็นพื้นฐานหลักในการดำรงชีวิตของคนใน 3 ด้าน ด้านแรก คือ ความต้องการที่อยู่อาศัย และการได้รับการบริการสาธารณูปโภค ประเมินได้จาก แนวโน้มการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย และการได้รับการบริการด้านสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์) ที่ดีมีประสิทธิภาพ และคุณภาพ ด้านที่สอง คือ ความปลอดภัยในชีวิตและสติคิดดียาเสพติด ว่ามีมากน้อยเพียงใด ด้านที่สาม คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แหล่งน้ำ เสียง อากาศ และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ป่าไม้ มีแนวโน้มเป็นอย่างไร ดัชนีชี้วัดทั้ง 3 ด้าน สามารถสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบันเมื่อพิจารณาจากความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค พบว่ามีแนวโน้มดีขึ้นมาก ขณะที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีแนวโน้มลดลง เช่นเดียวกับสภาพแวดล้อมที่ยังคงมีปัญหาในหลายด้าน ทั้งปัญหามลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง ขยะในเขตเมือง ป่าไม้ที่ลดลง และน้ำเสียในเขตชนบท ดังนั้น ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกให้กับทุกฝ่ายในสังคม มีการประสานงานร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวเราให้ดีขึ้นและมีอยู่ในทุกกลุ่มคนทั้งเขตเมืองและชนบททั่วประเทศ จะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (พวงแก้ว ปริชาธนพจน์, สุเมธ เหลืองศิริมงคล และกานดา ชูเชิด, 2544)

5. ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ประเทศไทยประสบภาวะเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 รัฐบาลต้องสูญเสียเงินรายได้จากการเก็บภาษีอากรเป็นจำนวนมาก และมีความจำเป็นต้องเข้ามารับภาระกระตุ้นเศรษฐกิจแทนภาคเอกชนที่อยู่ในสภาพอ่อนแอ และต้องประสบกับภาวะหนี้สินเป็นจำนวนมาก จึงมีการกู้ยืมเงินจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ รวมทั้งชดเชยความเสียหายแก่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน สำหรับหนี้ต่างประเทศของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ที่เกิดจากโครงการความช่วยเหลือของ IMF ซึ่งนำมาใช้เป็นเงินสำรองทางการเงินและหาผลตอบแทนจากการลงทุนของต่างประเทศ รวมทั้งเงินฝากในสถาบันการเงินต่างประเทศได้รับการชำระคืนเป็นงวดๆ และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ประชาชนทั้งประเทศจะต้องเข้ามารับภาระการชำระคืนหนี้ในอนาคต การก่อหนี้สาธารณะของไทยหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็น และต้องเร่งกระทำเพื่อกระตุ้น และฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยภาวะเศรษฐกิจไม่มีแรงกดดันด้านเงินเพื่อ อัตราดอกเบี้ยไม่อยู่ในระดับสูงเกินไป คุลบัญชีเดินสะพัดยังคงเกินดุลสูง และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีเสถียรภาพ แนวทางการดำเนินนโยบายบริหารหนี้มีประสิทธิภาพหนี้สาธารณะในระดับสูง ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจ เพราะมีขีดความสามารถชำระหนี้เพื่อให้ยอดหนี้ทยอยผ่อนคลายลงได้ ในทางกลับกันถ้ามีการก่อหนี้ในระดับสูงมากเกินไป จะทำให้ภาระการชำระคืนหนี้ (เงินต้นและดอกเบี้ย) ในแต่ละปีสูงขึ้นในอัตรารวดเร็วกว่าอัตราการเพิ่มของงบประมาณรายจ่ายโดยรวม ทำให้งบประมาณรายจ่ายประจำและรายจ่ายลงทุนประจำปีจะขยายได้ในขอบเขตจำกัด อาจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม ภาระหนี้อาจเพิ่มขึ้นในอัตราสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ ในกรณีที่อาจมีการเร่งรัดชำระคืนเงินต้น หรือดอกเบี้ยของหนี้มีระดับสูงขึ้นในปัจจุบัน (กลุ่มวิชาการสำนักประธานเจ้าหน้าที่บริหารฝ่ายวิจัยและวางแผนสินเชื่อ, 2544)

หมายเหตุ หนี้สาธารณะ (Public debt) หรือหนี้ภาครัฐ (Government debt) คือหนี้ที่รัฐบาลกู้โดยตรง หนี้รัฐวิสาหกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงินทั้งที่รัฐบาลค้ำประกันและไม่ค้ำประกัน หนี้ของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน (FIDF)

6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท หรือความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

ด้านเศรษฐกิจพบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของคนในชนบทขึ้นอยู่กับภาคเกษตร การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เท่านั้น ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพและการประกอบ

อาชีพเกษตรกรรมยังประสบปัญหาถูกกดราคาผลผลิตจากพ่อค้าคนกลาง ขาดความรู้ในการพัฒนาคุณภาพและปริมาณผลผลิต ทำให้ใช้ต้นทุนในการผลิตสูง แต่ประสิทธิภาพการผลิตลดลง เกิดภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาลงทุน เช่น ซอญี เมล็ดพันธุ์ ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการผลิต

ด้านสังคมนั้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในชนบทสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกันแต่ยังไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาคนในชุมชนเดียวกันได้ และยังพบว่าชุมชนบางแห่งในชนบทยังประสบปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากขาดความรู้ด้านการป้องกัน และการรักษาสุขภาพที่ถูกต้องบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งปัญหาด้านยาเสพติดในชุมชนเพิ่มมากขึ้น (สำนักประสานการพัฒนาชนบทและเมืองและคณะ, 2544)

7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องการประณีประนอม การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีน้ำใจ ความเป็นพี่น้อง การช่วยเหลือค้ำจุนผู้ด้อยกว่า การตอบแทนบุญคุณ ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น และสงบราบรื่น แต่ถ้านำมาใช้ในทางที่ผิดและขัดแย้งกับความถูกต้อง ค่านิยมนี้อาจจะบั่นทอนสังคมได้ (วารสารธรรมสาร, 2545)

ตัวเลขเศรษฐกิจที่ประเมินโดย IMF ปี พ.ศ. 2545 ทำให้ทราบว่าเศรษฐกิจเมืองไทยมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ค่านิยมของคนไทยบางกลุ่ม ในการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ชื่อของสุรุษสุราย และค่านิยมในสินค้าจากต่างประเทศ จากตัวเลขสินค้านำเข้า พบว่า มีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศสูงมาก คือ สุราและเครื่องสำอางเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวเลขติดลบ และกระแสเงินสดไหลออกค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังปรากฏตัวเลขว่าคนไทยได้เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศค่อนข้างสูงในช่วงปิดภาคเรียน จึงน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งต่อทัศนคติของคนไทยในอนาคตที่จะมุ่งทำตามบรรพบุรุษ นำมาซึ่งปัญหาความล่มสลายของชาติ (ยุพาพร, 2545) และหลังจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวาง ในการลดหย่อนให้คนไทยชั้นกลางที่เริ่มมีเงินเดือน 7,500 บาท สามารถก่อกองหนี้ยุโรปโภคบริโภคได้โดยสะดวกหรือการใช้บัตรเครดิต เป็นการกระตุ้นสังคมส่วนล่างให้ฟุ่มเฟือย โดยไม่หยุดและสนับสนุนให้นำเงินอนาคตมาใช้ปัจจุบัน และมีการตั้งดอกเบี้ยและเบี้ยปรับตามใจชอบ ทำให้เกิดช่องว่างการเอาเปรียบผู้บริโภค ก่อให้เกิด “โรคแห่งบัตรเครดิต” กับลูกหนี้บัตรเครดิต เป็นสาเหตุให้อัตราการฆ่าตัวตายสูงขึ้น และทำให้ผู้กู้ซึ่งเป็นลูกจ้างชั้นกลางต้องหันไปแสวงโชค ทั้งลอตเตอรี่ หวย พนันบ่อน พนันบอล และค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาหลักของโลกในปัจจุบัน (มานพ พงศทัต, 2545)

บริบทท้องถิ่น

ประวัติความเป็นมา

เดิมบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านบุโสในปัจจุบัน มีสภาพโดยทั่วไปเป็นป่าทึบ มีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ซึ่งได้แก่ ไม้เต็งรัง ป่าเห็ก ป่าไม้ไผ่รวก เป็นต้น มีลำห้วย 2 สาย สายที่หนึ่งมีชื่อเรียกว่าลำห้วยโศกลวก มีต้นกำเนิดมาจากเนินเขาสลักไค ในเขตพื้นที่อำเภอสีคิ้ว ไหลมาสิ้นสุดที่หมู่บ้านบุโสในปัจจุบัน สายที่สองมีชื่อเรียกว่า ลำห้วยลำอิแท่นทอง มีต้นกำเนิดมาจากเขาซับประดู่ในเขตพื้นที่อำเภอสีคิ้ว ไหลมาสิ้นสุดที่หมู่บ้านมะเกลือใหม่ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน และมีหนองน้ำขนาดใหญ่ มีชื่อเรียกว่าหนองบัว เนื่องจากมีต้นบัวขึ้นอยู่ในหนองน้ำนี้เป็นจำนวนมาก บริเวณพื้นที่ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นเขตพื้นที่ของ 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านหนองจอก ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว หมู่บ้านโคกสว่าง และหมู่บ้านใหม่สันติ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน ซึ่งในเขตพื้นที่หมู่บ้านหนองจอกนั้นมีหนองบัว และมีชาวบ้านอาศัยอยู่บริเวณรอบๆ หนองบัวแห่งนี้ นายหวัง เดชชลณี ปัจจุบันอายุ 62 ปี เล่าว่าต้นตระกูลของท่านได้อาศัยอยู่ที่นี้มานานแล้ว และไม่ทราบว่าใครเข้ามาอาศัยอยู่เป็นคนแรก ทราบเพียงแต่ว่าท่านเกิดที่นี่ มีเพื่อนบ้านในบริเวณนี้ประมาณ 20 ครัวเรือน มีทะเบียนบ้านขึ้นอยู่กับหมู่บ้านหนองจอก ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว และมีชื่อเรียกบริเวณนี้ว่าบ้านหนองบัว ชาวบ้านจะใช้น้ำจากหนองบัวเพื่ออุปโภคบริโภค ทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังสามารถหาอาหารได้จากกรล่าสัตว์ และการหาของป่าได้อีกด้วย

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2501 เกิดปัญหาภัยแล้งหนองบัวที่เคยมีน้ำ เกิดแห้งขอดลงสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก กลุ่มเพื่อนบ้านของ นายหวัง เดชชลณี ได้อพยพตามกันไปอยู่ ณ หมู่บ้านโคกสว่างทั้งหมด เหลือเพียงแต่ครอบครัวของ นายหวัง เดชชลณี เท่านั้น ที่ยังคงอาศัยอยู่บริเวณนี้เรื่อยมา ขณะเดียวกันก็เริ่มมีชาวบ้านจากหมู่บ้านสีคิ้ว และหมู่บ้านโนนคุ้ม อำเภอสีคิ้ว เข้ามาถากถางป่าเพื่อจับจองพื้นที่ทำกินกันเรื่อยมา ส่วนใหญ่เมื่อจับจองพื้นที่ได้แล้วจะกลับไปอยู่ถิ่นฐานเดิม ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กรรมสิทธิ์ ในการครอบครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นของคนภายนอกหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีบางคนที่ย้ายมาตั้งบ้านเรือนเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ นายบุญตา สิงห์ยอย ปัจจุบันอายุ 77 ปี นางหนั้น ตะเกานิง ปัจจุบันอายุ 75 ปี นายจันทร์ เรือนจันทิก ปัจจุบันอายุ 64 ปี และนางสำรวย พรวนขุนทด ปัจจุบันอายุ 66 ปี ในปี พ.ศ. 2511 มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซับประดู่ขึ้นในเขตพื้นที่หมู่บ้านใหม่สันติ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน และหมู่บ้านหนองจอก ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว และได้มีการก่อสร้างคลองชลประทาน ผ่านพื้นที่หมู่บ้านบุโสในปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่แรกที่ได้รับน้ำจากคลองชลประทานดังกล่าว เป็นเหตุให้มีการอพยพมา

ตั้งถิ่นฐานของคนจากหลายพื้นที่กันมากขึ้น คือมาจาก จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสระบุรี จังหวัดชัยภูมิ และจากอำเภอต่างๆ ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งส่วนใหญ่จะมาเริ่มต้นจากการอาศัยอยู่บนที่ดินของเจ้าของเดิม แล้วขอแบ่งซื้อเพื่อเป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนเท่านั้น โดยมีลักษณะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ตามความยาวของเขตคลองชลประทาน ชาวบ้านในกลุ่มดังกล่าวจะยึดอาชีพรับจ้างภาคการเกษตรเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความยากจน เมื่อการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซับประดู่แล้วเสร็จลงในปี พ.ศ. 2514 มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองใหม่ พื้นที่หมู่บ้านบุโสในในปัจจุบัน เดิมเป็นเขตพื้นที่การปกครองของหมู่บ้านโคกสว่าง และหมู่บ้านใหม่สันติ ตำบลมะเกลือใหม่ ดังนั้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้จะมีทะเบียนบ้านขึ้นอยู่กับ 2 หมู่บ้านนี้ตามเขตพื้นที่

เมื่อมีอ่างเก็บน้ำ เจ้าของที่ดินบริเวณใต้เขตคลองชลประทานลงมา ได้ทำการปรับสภาพพื้นที่ให้เป็นแปลงนาติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ มีพื้นที่นับพันไร่ หนองบัวและป่าไม้ที่มีมาในอดีตจึงหมดสิ้นไป ส่วนลำห้วยทั้ง 2 สาย ยังคงอยู่ แต่เมื่อมีอ่างเก็บน้ำห้วยซับประดู่สร้างขึ้นขวางทางน้ำเดิม ลำห้วยทั้งสองจึงสั้นลงและได้รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำดังกล่าวเรื่อยมา ประมาณปี พ.ศ. 2514–2516 นายท้าว วิจิตร ซึ่งเป็นกำนันตำบลมะเกลือใหม่ ในสมัยนั้น มีความคิดเห็นว่า เมื่อไม่มีหนองบัวแล้วจึงควรเปลี่ยนชื่อเรียกบริเวณพื้นที่แห่งนี้ใหม่ว่า “บุโส” ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ได้มีการก่อสร้างถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 (ถนนสีคิ้ว – โชคชัย) ตัดผ่านกลางหมู่บ้านบุโสในปัจจุบัน สร้างความเจริญมาสู่พื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทาง เป็นเส้นทางเชื่อมโยงไปยังอำเภอสูงเนิน และอำเภอสีคิ้วได้ ชาวบ้าน ที่เป็นเจ้าของที่ดินเริ่มย้ายมาตั้งบ้านเรือนเพื่อประกอบอาชีพกันมากขึ้น ซึ่งได้แก่ การทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และค้าขาย (ร้านอาหาร) ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่โดดๆ หลังเดี่ยวหรือสองหลัง กระจายไปตามพื้นที่ของแต่ละคน

จากความหนาแน่นของการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านที่เพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2538 นายบุญทัน พรหมจันทิก ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านใหม่สันติสมัยนั้น ได้ดำเนินการขอแยกหมู่บ้านให้และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านบุโส หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา และมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายบัญชา ไวยจินดา (หวัง เศษชลณี, 2545)

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านบุโสมีสิ่งทีเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจคือ มีคลองชลประทาน และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองซึ่งเป็นผลให้เกิดปัญหา

ความยากจนของหมู่บ้าน และเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นคนอพยพมาจากหลายพื้นที่ต่างกัน ทำให้ไม่มีความรู้สึกร่วมกัน โดยถิ่นกำเนิด เกิดความขัดแย้งและแตกแยกกันบ่อยครั้ง

สภาพปัจจุบัน

ประชากร

หมู่บ้านบุโสณ มี 70 ครอบครั้ว มีบ้าน 74 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 253 คน เป็นชาย 123 คน เป็นหญิง 130 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18 ปี - 50 ปี ประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา และประชากรในวัยเรียนส่วนใหญ่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชากรแยกจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	123	48.62
- หญิง	130	51.38
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	7	2.77
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	6	2.37
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	20	7.91
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	9	3.56
14 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	25	9.88
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	138	54.54
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	25	9.88
60 ปี 1 วัน ขึ้นไป	23	9.09
3. ระดับการจบการศึกษา		
ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	150	59.29
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3)	7	2.77
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.4-ม.6 ปวช. ปกศ.)	12	4.74
ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส. ปกศ.สูง ปวท.)	5	1.98
ระดับปริญญาตรี	11	4.35

ตารางที่ 2 ต่อ

ลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	1	0.39
4. - กำลังศึกษา		
ระดับก่อนประถมศึกษา	4	1.58
ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	19	7.51
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3)	15	5.93
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ม.4-ม.6 ปวช.)	3	1.19
ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)	1	0.39
ระดับปริญญาตรี	-	-
5. คนพิการ	3	1.19
6. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปฐานะยากจนไม่มีผู้อุปการะ	5	1.98

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

หมู่บ้านบุโสณ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสูงเนิน และตำบลมะเกลือใหม่ มีระยะทางห่างจากอำเภอสูงเนิน ประมาณ 16 กิโลเมตร และห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ประมาณ 8 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านอ่างแก้ว หมู่ที่ 11	ตำบลมะเกลือใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านใหม่สันติ หมู่ที่ 5	ตำบลมะเกลือใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านอ่างแก้ว หมู่ที่ 11	ตำบลมะเกลือใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านมิตรภาพ หมู่ที่ 1	ตำบลมิตรภาพ อ.สีคิ้ว

พื้นที่และสภาพพื้นที่

หมู่บ้านบุโสณมีพื้นที่ทั้งหมด 2,823 ไร่หรือ 4.52 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 2,483 ไร่ เป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ 85 ไร่ เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ 190 ไร่ และเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 95 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่, 2545) สภาพพื้นที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณเหนือเขตคลองชลประทานเป็นพื้นที่ทำไร่ และทุ่งหญ้าสภาพพื้นที่เป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ ไม่สม่ำเสมอ และบริเวณใต้เขตคลองชลประทานเป็นพื้นที่นาติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำสามารถรับน้ำจากคลองชลประทานได้ สภาพดินโดยรวมของหมู่บ้านบุโสณมีชุดดินตามแผนที่กลุ่มชุดดินของกรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2543 คือ ชุดดินที่

40B 36C และ 36B ซึ่งส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทรายมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ทำสวน ทำไร่ข้าวโพด และการทำนา

แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

เนื่องจากหมู่บ้านบุโสณตั้งอยู่บริเวณใต้อ่างเก็บน้ำห้วยชัยประดิษฐ์ มีคลองชลประทานผ่านหมู่บ้านโดยตลอด และเป็นหมู่บ้านแรกในเขตชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยชัยประดิษฐ์ที่ได้รับน้ำจากคลองชลประทาน ดังนั้นแหล่งน้ำที่มีอยู่ภายในหมู่บ้าน ทั้งแหล่งน้ำที่ขุดสร้างขึ้นใหม่ และแหล่งน้ำที่มีมาแต่อดีต จะได้รับน้ำจากคลองชลประทานตลอดทั้งปี ซึ่งชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยชัยประดิษฐ์จะปล่อยน้ำผ่านคลองชลประทานเป็นระยะๆ ตลอดทั้งปี ทำให้หมู่บ้านบุโสณมีน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมไปถึงการทำเกษตรเพียงพอตลอดทั้งปี

ตารางที่ 3 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดทั้งปี	ไม่ตลอดทั้งปี
บ่อน้ำตื้น	1 บ่อ	1 บ่อ	-
บ่อน้ำบาดาล	13 บ่อ	13 บ่อ	-
สระน้ำ	28 บ่อ	28 บ่อ	-
ห้วย	2 แห่ง	2 แห่ง	-

เศรษฐกิจ

ประชากรหมู่บ้านบุโสณมีที่ดินตามกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินระหว่าง น้อยกว่า 1 ไร่ ถึง 50 ไร่ ขึ้นไป มีจำนวน 70 ครัวเรือน ส่วนใหญ่การถือครองน้อยกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.86 ของผู้ถือครองทั้งหมดและเช่าที่ดินผู้อื่น ระหว่าง 1-50 ไร่ จำนวน 19 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เช่าที่ดินขนาด 6-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.37 ของผู้เช่าทั้งหมด ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละการถือครองที่ดินและการเช่าที่ดินของประชากร

จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. การถือครอง		
-น้อยกว่า 1 ไร่	37	52.86
1 - 5 ไร่	22	31.43
6 - 10 ไร่	5	7.14
11 - 20 ไร่	3	4.28
21 - 50 ไร่	2	2.86
50 ไร่ขึ้นไป	1	1.43
2. การเช่า		
1 - 5 ไร่	1	5.26
6 - 10 ไร่	9	47.37
11- 20 ไร่	8	42.11
21 - 50 ไร่	1	5.26

การประกอบอาชีพของประชากรหมู่บ้านนุโสสน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 41.75 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
รับจ้าง	43	41.75
ทำการเกษตร	26	25.24
ค้าขาย	9	8.74
เลี้ยงสัตว์	20	19.42
รับราชการและรัฐวิสาหกิจ	5	4.85

- หมายเหตุ 1 ครัวเรือน มีการประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ

จากข้อมูลระดับตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ พ.ศ. 2545 พบว่าหมู่บ้านนุโสสนมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 2,483 ไร่ เป็นพื้นที่นา 1,182 ไร่ เป็นพื้นที่ไร่ 1,231 ไร่ และเป็นพื้นที่สวน 70 ไร่ ซึ่งการประกอบอาชีพทางการเกษตรของประชากรในหมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การประกอบอาชีพทางการเกษตรของประชากร

พืช	จำนวนพื้นที่ เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต ต่อ ปี (กิโลกรัม)	จำนวนครัวเรือน	รายได้ (บาท) ต่อ ปี
ข้าว	177	59,560	17	238,240
ดอกเบญจมาศ	4.5	36,000	3	1,440,000
มันสำปะหลัง	53	265,000	4	265,000
อ้อย	15	150,000	1	90,000
ถั่วเขียว	7	625	1	10,000

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าประชากรในหมู่บ้านนุโสน ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของหมู่บ้านที่มีอยู่ทั้งหมดได้ ซึ่งสามารถใช้ที่ดินในการเพาะปลูกได้เพียง 256.5 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.33 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดของหมู่บ้าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นคนอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น จึงไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง ดังได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 4 แล้ว

การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ของประชากรดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ของประชากร

สัตว์เลี้ยง	จำนวน (ตัว)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้
ไก่เนื้อ	86,800	3	2,256,800
สุกร	43	9	129,000
วัว	13	4	130,000
ปลา	43,000	1	64,500
ไก่พื้นเมือง	829	3	4,145

การประกอบอาชีพค้าขายของประชากรหมู่บ้านบุโสน ดังแสดงใน
ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การประกอบอาชีพค้าขายของประชากร

ประเภท	จำนวนครัวเรือน	รายได้
ร้านค้าปลีก	4	144,000
ร้านอาหาร	3	720,000
ผลิตแคปหมู	1	120,000
ผลิตไส้กรอก	1	120,000

รายได้ของประชากรหมู่บ้านบุโสน ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ประมาณการรายได้ของประชากรในหมู่บ้านแต่ละครัวเรือนต่อหนึ่งปี

รายได้ (บาท)	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1,000 - 5,000	1	1.43
5,001 - 10,000	2	2.86
10,001 - 20,000	3	4.29
20,001 - 30,000	5	7.14
30,001 - 50,000	8	11.43
50,001 - 100,000	22	31.43
เกิน 100,000	29	41.42

จากข้อมูลการประกอบอาชีพของประชากรที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่าประชากรแต่ละครัวเรือนสามารถประกอบอาชีพได้มากกว่า 1 อาชีพ ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม แต่จากเหตุผลที่ว่าประชากรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ ดังนั้นประชากรกลุ่มดังกล่าวจึงยึดอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก โดยสามารถจำแนกเป็นการรับจ้างภายในหมู่บ้าน จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และเป็นการอพยพไปรับจ้างต่างถิ่น จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 12.65 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รายได้ต่อครัวเรือนของประชากรส่วนใหญ่ มีรายได้เกิน 100,000 บาท จำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.42 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

สังคม

ลักษณะครัวเรือน

จากการศึกษาข้อมูลในทะเบียนบ้านของประชากรหมู่บ้านบุโสน จำนวน 70 ครัวเรือน พบว่าลักษณะครัวเรือน จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือครัวเรือนเดี่ยว เป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร มีจำนวน 50 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และครัวเรือนขยาย เป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย บิดา มารดา บุตร และเครือญาติ มีจำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

การเมืองการปกครองและผู้นำชุมชน

ผู้นำของหมู่บ้านบุโสนมี 2 ประเภท คือ ผู้นำอย่างเป็นทางการซึ่งได้มาจากการแต่งตั้งจากหน่วยงานรัฐ และผู้นำไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพและนับถือในชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผู้นำของหมู่บ้านในปัจจุบัน

ประเภท	ตำแหน่ง/หน้าที่	รายชื่อ
I. ผู้นำอย่างเป็นทางการ	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสมพัตร ทานอก
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	นายบุญรอด ถึงห้อย
	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	นายบุญถม ยางนอก
	กรรมการหมู่บ้าน	นายเป็เทียน ดัดฐญาวัฒน์
	กรรมการหมู่บ้าน	นายล้วน ดัดฐญาวัฒน์
	กรรมการหมู่บ้าน	นายอยู่ สุวรรณ ไตร
	กรรมการหมู่บ้าน	นายเกษม ศรีสังข์บุญ
	กรรมการหมู่บ้าน	นายสมัย เพน โคนสูง
	กรรมการหมู่บ้าน	นายทุเรียน วอแจ้ว
	กรรมการหมู่บ้าน	นายสนิท อายุสม
	กรรมการหมู่บ้าน	นายประพันธ์ วันจันทร์
	กรรมการหมู่บ้าน	นายสนิท ฉิมจรรย์
	สมาชิก อบต.	นายบุญเลี้ยง นาคิลชาติ
	สมาชิก อบต.	นางกัลยา อายุสม

ตารางที่ 10 ต่อ

ประเภท	ตำแหน่ง / หน้าที่	รายชื่อ
2. ผู้นำไม่เป็นทางการ	ประธานกองทุน	นายแอ๊ด เทียมมวย
	รองประธานกองทุน	นายหวัง เดชชลณี
	เลขานุการกองทุน	นายสมพัตร ทานอก
	เหรัญญิกกองทุน	นางสาวนฤมล โอบรัฐจันทิก
	ประชาสัมพันธ์กองทุน	นายเดี่ย ศรีวรมย์
	ผู้ตรวจสอบภายในกองทุน	นางสมปอง สิงห์ขอย
	กรรมการกองทุน	นางแดง พลศักดิ์ชัย
	กรรมการกองทุน	นายสนิท นิมจารย์
	กรรมการกองทุน	นายบุญถม ยางนอก
	ประธานกลุ่มไม้ตัดดอก	นายบุญรอด สิงห์ขอย
	ประธานศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน	นางสาวพรทิพย์ ม่วงจันทิก
	ผู้นำอาวุโส	นายหวัง เดชชลณี
ผู้นำทางวัฒนธรรมประเพณี	นายมน เทียมมวย	

ระบบสาธารณูปโภค

1. ถนน มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 (ถนนสีคิ้ว - โชคชัย) ตัดผ่านกลางหมู่บ้านบริเวณกิโลเมตรที่ 1 ถึง 4 ถนนภายในหมู่บ้านมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 11.430 กิโลเมตร จำนวน 16 เส้นทาง เป็นถนนหินคลุก จำนวน 2 เส้นทาง เป็นถนนดินลูกรัง จำนวน 3 เส้นทาง และเป็นถนนดิน จำนวน 11 เส้นทาง

2. ไฟฟ้า เริ่มมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ. 2538 ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน

3. น้ำประปา เป็นประปาหมู่บ้านระบบประปาผิวดิน ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2541 ปัจจุบันมีน้ำประปาใช้ จำนวน 15 ครัวเรือน

4. โทรศัพท์ มีโทรศัพท์สาธารณะติดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 จำนวน 2 เครื่อง

5. หอกระจายข่าวหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

6. ภาชนะเก็บน้ำฝน จำนวน 70 ครัวเรือน

7. มีส่วนที่ถูกหลักสุขาภิบาล จำนวน 70 ครัวเรือน

จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในหมู่บ้านนุโสณมีระบบสาธารณูปโภคที่ค่อนข้างจะครบถ้วน เนื่องจากมีการพัฒนาที่ค่อนข้างดี แต่จะมีบางสิ่งที่จะต้องพัฒนาเพิ่มเติม คือ ระบบน้ำ

ประปาที่ยังมีอยู่เพียง 15 คร้วเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 21.43 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และ
ด้านถนนภายในหมู่บ้านที่มีอยู่ถึง 16 เส้นทางแต่มีการพัฒนาเพียง 5 เส้นทาง เท่านั้น

เครื่องอำนวยความสะดวก ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ประเภทและจำนวนเครื่องอำนวยความสะดวกของประชากร

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
1. รถยนต์	19 คัน	27.14
2. รถจักรยานยนต์	51 คัน	72.86
3. รถไถนาเดินตาม	10 คัน	14.29
4. เครื่องนวดข้าว	1 เครื่อง	1.43
5. ตู้เย็น	50 เครื่อง	71.43
6. พัดลม	95 เครื่อง	135.71
7. เครื่องปรับอากาศ	2 เครื่อง	2.86
8. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	62 ใบ	88.57
9. โทรทัศน์สี	56 เครื่อง	80
10. โทรทัศน์ขาวดำ	5 เครื่อง	7.14
11. โทรศัพท์พื้นฐาน	1 เครื่อง	1.43
12. โทรศัพท์มือถือ	26 เครื่อง	37.14

องค์กรชุมชน/กลุ่ม

1. กลุ่มไม้ตัดดอก กิจกรรมหลักของกลุ่ม คือ ปลูกดอกเบญจมาศเพื่อจำหน่าย
จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 10 คน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 5 คน เดิมกลุ่ม
มีทุนก่อตั้ง 1,000 บาท ปัจจุบันกลุ่มมีทุน 40,000 บาท ซึ่งเป็นเงินทุนกู้ยืมมาจากองค์การบริหาร
ส่วนตำบลมะเกลือใหม่ ประธานกลุ่ม คือ นายบุญรอด สิงห์ขอย

2. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน กิจกรรมหลักของกลุ่ม คือ จำหน่ายยาสามัญ
ประจำบ้านให้ประชากรในหมู่บ้าน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2541 มีจำนวนสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 41 คน
ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 27 คน เดิมกลุ่มมีทุนก่อตั้ง 3,054 บาท ซึ่งเป็นเงินทุนมาจากสาธารณสุข
อำเภอดงเจริญ ปัจจุบันกลุ่มมีทุน 3,000 บาท ประธานกลุ่ม คือ นางสาวพรทิพย์ ม่วงจันทิก

จากข้อมูลองค์กรชุมชนภายในหมู่บ้านพบว่า มีจำนวนกลุ่มที่น้อยมาก และจำนวนสมาชิกทั้งสองกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งมีจำนวนสมาชิกมาก แต่เมื่อดำเนินการผ่านไประยะหนึ่งจำนวนสมาชิกลดน้อยลง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มไม่มีความเข้มแข็งและประชากรในหมู่บ้าน ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่ม

โครงการพัฒนาหมู่บ้านด้านสาธารณสุขโลก สาธารณูปการ และเศรษฐกิจ ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 โครงการพัฒนาหมู่บ้านในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

โครงการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินการ
1. โครงการประปาหมู่บ้าน	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2541
2. โครงการขยายเขตไฟฟ้า	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2542
3. โครงการส่งเสริมเบญจมาศเพื่อการ ค้า	สำนักงานเกษตรอำเภอสูงเนิน	2542
4. โครงการต่อเติมประปาหมู่บ้าน	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2543
5. โครงการก่อสร้างห้องน้ำหลังศาลา เอนกประสงค์	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2544
6. โครงการก่อสร้างสะพานคอนกรีต เสริมเหล็ก	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2544
7. โครงการก่อสร้างถนนดินลูกรัง	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2544
8. โครงการเศรษฐกิจชุมชน (หมู่บ้าน ละ 100,000 บาท)	องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่	2544

วัฒนธรรมและประเพณี

หมู่บ้านนุโสนไม่มีวัดและศาสนสถานอื่น ๆ ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะนิยมไปทำบุญตักบาตรที่วัดบ้านใหม่สันติ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่มากนัก

งานบุญประเพณีประจำหมู่บ้าน เริ่มมีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยนายมน เทียมมวย ซึ่งอาศัยอยู่ ณ หมู่บ้านนี้มานานกว่า 30 ปี ได้เป็นผู้ริเริ่มนำประเพณีการก่อพระทราย และการทำบุญกลางบ้านมาสู่หมู่บ้าน โดยนิมนต์พระจากวัดบ้านใหม่สันติมาประกอบพิธี จากนั้นได้ถือปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในช่วงเดือนเมษายน ของทุกปี

ภาษา

เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรย้ายถิ่นฐานมาจากหลายพื้นที่ ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านจึงมีความหลากหลายไม่เป็นเอกลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยโคราช ภาษาไทยอีสานและภาษายวน

ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินหน่วยระบบ A : การบริหารจัดการกองทุนและการแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (I) ของหน่วยระบบ A

1. นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้าน หมู่บ้านบุโสตน ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านกองทุนละหนึ่งล้านบาท เพื่อเป็นเงินกองทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน ให้ประชาชนกู้ยืมไปประกอบอาชีพ และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน เป็นการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความยากจน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้

2. เงิน 1 ล้านบาท เป็นกองทุนที่รัฐบาลจัดสรรให้กับทุกหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีความพร้อม เพื่อเป็นเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ประชาชนกู้ยืมไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง สร้างรากฐานให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่พอเพียง หมู่บ้านบุโสตนได้รับการจัดสรรเงินกองทุน เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2544

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้รับการคัดเลือกมาจากการประชุมหมู่บ้าน ให้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ต้องเป็นชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่าๆ กัน กองทุนหมู่บ้านบุโสตนมีคณะกรรมการจำนวน 9 คน เป็นชาย 5 คน เป็นหญิง 4 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี เมื่อดำรงตำแหน่งครบ 1 ปี ต้องทำการจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมดและให้มีการเลือกตั้งขึ้นมาแทนโดยการประชุมสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด คณะกรรมการที่ถูกเลือกขึ้นมาแทนจะดำรงตำแหน่งและหมดวาระพร้อมกับคณะกรรมการชุดเดิม คณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา จะต้องทำหน้าที่บริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทในหมู่บ้านของตนเอง และต้องมีความเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และวางตัวเป็นกลาง

4. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนจะต้องร่างระเบียบกองทุนหมู่บ้านขึ้น ซึ่งไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด และต้องผ่านการเห็นชอบจากประชาคมสมาชิก แล้วจึงประกาศใช้ระเบียบได้ กองทุนหมู่บ้านนุโสนมีระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2544 และมีระเบียบกองทุนหมู่บ้านฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2545

5. ผู้สมัครขอกู้ การพิจารณาอนุมัติเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพของกองทุนหมู่บ้านนุโสนที่ผ่านมาทั้งหมด 4 ครั้ง มีผู้สมัครขอกู้จำนวน 51 ราย และได้รับการอนุมัติเงินกู้จำนวน 49 ราย มี 2 รายที่ไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เนื่องจากมีคุณสมบัติ และโครงการไม่เป็นไปตามระเบียบ หลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ส่วนการขอกู้เงินฉุกเฉินยังไม่มี

6. เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านนุโสนยังไม่ได้รับการชำระคืนเงินกู้จากผู้กู้ เนื่องจากตามสัญญาเงินกู้ของผู้กู้แต่ละรายมีกำหนดการชำระเงินกู้คืนเป็นงวด 1 ปี ทุก ราย ซึ่งปัจจุบันยังไม่ถึงกำหนดตามสัญญา

ผลการประเมินกระบวนการ (P) ของหน่วยระบบ A

1. กระบวนการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ของกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนจะประชุมร่วมกัน และต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะถือว่าครบองค์ประชุม การพิจารณาอนุมัติจะยึดระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการร่วมกันกำหนดขึ้น การพิจารณาผู้กู้แต่ละรายจะต้องมีการลงมติ และถือเสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจ หากทั้งสองฝ่ายมีคะแนนเสียงเท่ากัน ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาดซึ่งจากมติของกรรมการทำให้ผู้กู้บางรายไม่ได้รับการอนุมัติ เนื่องจากโครงการหรือคุณสมบัติขัดต่อระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทำให้คณะกรรมการถูกมองในแง่ลบ

2. กระบวนการจัดทำบัญชีของกองทุน พบว่า การทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้คณะกรรมการผู้รับผิดชอบหรือเหรียญเกิดความสับสนประกอบกับขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี ถึงแม้ว่าจะมีการจัดการฝึกอบรมให้หลายครั้ง แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจและทำได้ เนื่องจากไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อน จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ และจะต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด คณะกรรมการกองทุนจึงขอความร่วมมือจากบัณฑิตกองทุนให้ช่วยฝึกสอนให้ ซึ่งเหรียญมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ และโปร่งใส แต่ยังคงอุปสรรค คือ ความคล่องในการเขียนหนังสือ และการคิดคำนวณ ซึ่งมักเกิดความผิดพลาดบ่อยครั้ง คณะกรรมการกองทุนจึงมีวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้น เพื่อช่วยเหลือในการบันทึกบัญชี และงาน

ด้านเอกสาร โดยให้บัณฑิตกองทุนเป็นผู้ฝึกสอน และให้คำแนะนำ ซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดทำบัญชีของกองทุนยิ่งขึ้น

3. กระบวนการติดตามและตรวจสอบผู้กู้ของกองทุน พบว่า ระยะเวลาของการปล่อยเงินกู้ คณะกรรมการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานการติดตามตรวจสอบ จะทำการติดตามตรวจสอบผู้กู้ทุก 15 วัน ซึ่งทำให้ผู้กู้เกิดความตื่นตัวในการประกอบอาชีพตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ไป แต่ผ่านไประยะหนึ่งคณะกรรมการไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างที่ผ่านมา ทำให้มีผู้กู้บางรายนำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ เมื่อคณะกรรมการไปตรวจสอบ ผู้กู้จะขาดความนับถือและขาดศรัทธาในตัวคณะกรรมการ ทำให้ไม่เกิดความเกรงกลัว คณะกรรมการจึงปล่อยให้เป็นอย่างนั้นโดยไม่หาทางแก้ไข

4. กระบวนการประชุมและประสานงานของกองทุน พบว่า ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านระบุว่า คณะกรรมการกองทุนจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง แต่การประชุมคณะกรรมการจะเกิดขึ้นในช่วงที่มีการพิจารณาอนุมัติเงินกู้เท่านั้น หลังจากนั้นคณะกรรมการจะขาดการประสานงานกัน เมื่อมีข่าวสารต่างๆ จากหน่วยงานราชการหรือเกิดปัญหาขึ้น ประธานกองทุนได้เรียกคณะกรรมการเข้าร่วมประชุม กรรมการมาประชุมไม่ถึงครึ่งหนึ่งจึงไม่ครบองค์ประชุม เนื่องจากกรรมการบางคนขาดความรับผิดชอบทำให้ไม่เกิดการประสานงานระหว่างคณะกรรมการ งานกองทุน และการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ จึงตกอยู่กับคณะกรรมการเพียงบางคนเท่านั้น และคณะกรรมการส่วนที่เหลือจะไม่มึบทบาทและไม่ทราบความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เกิดขึ้นกับกองทุนเลย ส่วนการประชุมสมาชิกที่ผ่านมามีการประชุมเพียงปีละ 1 ครั้งทำให้สมาชิกไม่ทราบความเคลื่อนไหวของกองทุน และไม่ทราบผลการประชุมของคณะกรรมการกองทุน รวมทั้งไม่ทราบแนวทางการปฏิบัติของกองทุนที่มีการเปลี่ยนแปลง แล้วนำไปวิพากษ์วิจารณ์นอกสถานที่ประชุม ทำให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกขึ้นและไม่ได้รับการแก้ไข

ผลการประเมินผลผลิต (P) ของหน่วยระบบ A

1. ผลโดยตรง พบว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบุญโสณ มีความชัดเจนในเรื่องการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนยึดระเบียบกองทุน และหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดร่วมกันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกัน ทำให้การอนุมัติเงินกู้ในแต่ละครั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และในการจัดทำบัญชีของทุนมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพราะคณะกรรมการกองทุนดำเนินการด้านการเงินด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความเสียสละสิ่งที่เป็นปัญหาในการบริหารจัดการกองทุนที่เป็นอยู่ คือ การติดตามตรวจสอบผู้กู้ และการประชุมประสานงาน เนื่องจากคณะกรรมการบางคนขาดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้การประสานงานระหว่างคณะกรรมการด้วยกันขาดประสิทธิภาพ งานของกองทุนจะกองอยู่ที่

กรรมการเพียงบางคนเท่านั้น และการประชุมประสานงานกับสมาชิกเกิดขึ้นได้น้อย เนื่องจากขาดความร่วมมือจากทั้งคณะกรรมการกองทุน และสมาชิก ทำให้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านไม่ได้รับการแก้ไข

2. ผลกระทบโดยตรง พบว่า กองทุนหมู่บ้านนุโสสน มีจำนวนสมาชิก 84 คน มีผู้กู้เงินจากกองทุนจำนวน 49 ราย ยอดเงินกู้รวมทั้งสิ้น จำนวน 815,000 บาท มีเงินกองทุนสะสม(หุ้น) จำนวน 2,234.57 บาท (ข้อมูลสิ้นสุด ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2545)

3. ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า กองทุนหมู่บ้านนุโสสน ได้รับคำชมเชยจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอในเรื่องการจัดทำบัญชีกองทุน เนื่องจากที่ความละเอียด และถูกต้อง ง่ายต่อการตรวจสอบ แสดงถึงความบริสุทธิ์ และโปร่งใสในการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุน

ผลประเมินหน่วยระบบ B :การดำเนินกิจการของผู้กู้

ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัว (C) ของหน่วยระบบ B

1. อาชีพหลักและรายได้ของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านนุโสสน สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มบุคคล คือ กลุ่มบุคคลแรกเป็นผู้กู้ที่มีการประกอบอาชีพหลักอยู่แล้วได้แก่ ทำการค้าขาย (ร้านค้าปลีกและร้านอาหาร) เลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงไก่เนื้อ) ทำการเกษตร (ปลูกดอกเบญจมาศ) และบริการซ่อม ผู้กู้กลุ่มนี้จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีรายได้และฐานะที่ค่อนข้างดีอยู่แล้ว กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านนำไปเป็นทุนสมทบเพื่อขยายการค้าเงินงานให้มากขึ้น ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนที่น้อยกว่าผู้กู้ในกลุ่มที่สองอยู่มาก กลุ่มบุคคลที่สองเป็นผู้กู้ที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองทำให้มีรายได้มีฐานะค่อนข้างยากจน ผู้กู้กลุ่มนี้กู้เงินจากกองทุนไปเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพเสริมได้แก่ ทำการเกษตร (ทำนาปรัง ปลูกถั่วเขียว ปลูกมันสำปะหลัง) และเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่พื้นเมือง เลี้ยงเป็ด และเลี้ยงปลา) กลุ่มนี้จะมีจำนวนมาก

2. ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการดำเนินกิจการของผู้กู้ พบว่า จากผลการประเมินอาชีพและรายได้ของผู้กู้ในข้อ 1 นั้น สามารถนำมาเชื่อมโยงกันได้ คือ ผู้กู้ที่มีการประกอบอาชีพหลักอยู่แล้วจะมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการดำเนินกิจการที่ดีอยู่แล้ว ส่วนผู้กู้ที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก จะมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอื่นๆ น้อย หรือไม่มีเลย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประสบความสำเร็จ แต่ถ้าผู้กู้มีความพยายาม และตั้งใจศึกษาเรียนรู้ก็อาจทำให้ประสบความสำเร็จได้

3. ที่ดินทำกินของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้กลุ่มที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จะสามารถลดต้นทุนในการดำเนินกิจการต่างๆ ได้มาก ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนผู้กู้กลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำกิน

เป็นของตนเอง ในการดำเนินกิจการใดๆ มีความจำเป็นที่จะต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำให้มีต้นทุนในการดำเนินงานสูง และส่งผลให้ได้รับผลตอบแทนที่ต่ำลงด้วย

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (I) ของหน่วยระบบ B

1. เงินที่ได้จากการกู้ยืมจากกองทุน พบว่า ผู้กู้ในกลุ่มแรกจะนำเงินที่กู้ได้ไปเป็นทุนสมทบจากที่มีอยู่ ดังนั้นจำนวนเงินที่ได้กู้ยืมไปจึงถือได้ว่าไปช่วยส่งเสริมให้กิจการของผู้กู้เติบโตไปได้อีก ส่วนผู้กู้ในกลุ่มที่สองเงินที่ได้กู้ยืมไป จะนำไปเป็นทุนเริ่มต้นในการดำเนินการ ซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมากและอาจไม่เพียงพอ ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ไม่เต็มที่

2. สถานที่และวัตถุดิบ พบว่า ผู้กู้ในกลุ่มแรกจะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองทำให้ลดต้นทุนในการผลิตลงได้ เนื่องจากมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอยู่แล้วการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบจึงเป็นเรื่องง่ายและไม่มีอุปสรรค ส่วนผู้กู้ในกลุ่มที่สองที่ทำการเกษตรจะต้องมีต้นทุนในการเช่าที่ดินเพิ่มเข้าไป และที่เลี้ยงหมูจะต้องมีการซื้ออาหารหมูถ้าไม่มีประสบการณ์มาก่อนจะต้องประสบกับปัญหาเรื่องราคาอาหารที่สูงทำให้มีต้นทุนในการเลี้ยงสูงไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน

3. เทคนิควิธีทำงานและกำลังทำงานของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้กลุ่มแรกมีประสบการณ์และความชำนาญมาพอสมควรแล้วจึงสามารถนำเทคนิควิธีทำงานที่เป็นการประหยัดต้นทุนมาใช้ได้ดี ส่วนผู้กู้ในกลุ่มที่สองยังขาดประสบการณ์จึงไม่ทราบเทคนิควิธีที่จะช่วยในการประหยัดต้นทุน แต่มีบางคนที่มีการศึกษาเพิ่มเติมสามารถนำเทคนิควิธีทำงานมาใช้และได้ผลดี

ผลการประเมินกระบวนการ (P) ของหน่วยระบบ B

1. การทำกิจการที่ถูกต้องและการจัดหาวัตถุดิบที่ดีของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ในกลุ่มแรกจะทำกิจการถูกต้อง และมีการจัดหาวัตถุดิบที่ดีอยู่แล้ว ส่วนผู้กู้ในกลุ่มที่สองมีที่ทำกิจการไม่ถูกต้องและไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบที่ดีได้ ได้แก่ ผู้กู้ที่เลี้ยงหมูมักให้หมูกินอาหารถุงสำเร็จรูปเพียงอย่างเดียว ทำให้มีต้นทุนในการเลี้ยงสูง เกิดการขาดทุน แต่มีบางคนที่มีการศึกษาหาวิธีโดยการผสมอาหารหมูเองซึ่งทำให้ลดต้นทุนในการเลี้ยงลงได้มาก

2. การหาตลาดที่ดีของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ในกลุ่มแรกประสบความสำเร็จในการหาตลาดที่ดี แต่ผู้กู้ในกลุ่มที่สองยังประสบกับปัญหาด้านการตลาดอยู่ ซึ่งได้แก่ ผู้กู้ที่เลี้ยงหมูหาที่ขายยาก และได้ราคาไม่ดี ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการขาดทุน

3. การจัดทำบัญชีของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้ส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกหรือจัดทำบัญชีในการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถทราบรายรับ-รายจ่ายที่แท้จริงได้ แต่ผู้กู้จะสามารถจํารายละเอียดได้บ้างโดยใช้การประมาณการ

ผลการประเมินผลผลิต (P) ของหน่วยระบบ B พบว่า

1. ผลโดยตรง พบว่า ผู้กู้ในกลุ่มแรก ประสบความสำเร็จในการดำเนินการและ

มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากได้นำเงินกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน ไปขยายกิจการที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว ผู้กู้ในกลุ่มที่สอง ประสบความสำเร็จเพียงบางส่วน เนื่องจากมีผู้กู้บางราย ได้นำเงินกู้ยืมไปดำเนินการที่ตนเองไม่ถนัด และมีค่าใช้จ่ายสำหรับกิจการนั้นมากเกินไป ส่วนผู้กู้ที่ประสบความสำเร็จ ได้เลือกดำเนินการที่ตนเองถนัด มีการลงทุนไม่มากนัก และมีการนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในการดำเนินกิจการของตน

2. ผลกระทบโดยตรง พบว่า ผู้กู้มีความพอใจในการดำเนินงานของตนเองที่สามารถสร้างงานและรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้เพิ่มขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่มีความพอใจ เนื่องจากเกิดภาวะการขาดทุนในการดำเนินงาน หรืออาจได้ผลตอบแทนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จึงทำให้อาจมีผลกระทบต่อการใช้เงินกู้คืน

3. ผลกระทบโดยอ้อม พบว่าภายในหมู่บ้านนุโสนได้เกิดมีแนวความคิด ในการพัฒนาอาชีพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงมีการศึกษาจากผู้กู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของตนเองต่อไป และทำให้ผู้กู้ที่ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการโดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน กล่าวคือ ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ รายได้ที่เป็นจำนวนเงิน ผู้กู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้นเงินที่ผู้กู้ชำระคืน เป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน นั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าวอกไปสู่คนดี และมีแนวความคิดในการพัฒนา หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพเลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

1. การเลี้ยงวัว มีผู้กู้ จำนวน 5 ราย ที่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเลี้ยงวัวเนื้อ มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ ผู้กู้มีสถานที่ในการเลี้ยงที่ดีและสามารถหาได้ง่ายในหมู่บ้าน ส่วนกระบวนการที่ดี คือ ในการดำเนินงาน ตลาดวัวได้เปิดกว้างและมีราคาสูง ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้จากการเลี้ยงวัวสูง คู่กับค่าแก่การลงทุน

2. การเลี้ยงไก่เนื้อ มีผู้กู้ จำนวน 6 ราย ที่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเลี้ยงไก่เนื้อ มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ ผู้กู้ทั้ง 6 ราย นำเงินกู้ยืมมาร่วมทุนกันเลี้ยงไก่เนื้อให้บริษัท และต่อมาได้เปิดโรงเชือด เพื่อรับเชือดไก่ให้บริษัทอีกทางหนึ่ง กระบวนการที่ดี คือ ผู้กู้เลี้ยงไก่ให้บริษัททำให้ไม่มีความเสี่ยงในด้านราคาและตลาด ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและยังเกิดการจ้างงานภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

3. การเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีผู้กู้ จำนวน 3 ราย ที่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ สถานที่ในการเลี้ยงผู้กู้ไม่ต้องสร้างโรงเรือนขนาดใหญ่ และสามารถปล่อยให้ไก่หากินเองได้ มีต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ กระบวนการที่ดี คือ ปัจจุบันไก่พื้นเมืองเป็นที่นิยมของผู้บริโภคและมีราคาสูง ผลผลิต คือ เนื่องจากผู้กู้ไม่ต้องลงทุนมากนัก ทำให้มีรายได้ดี

4. การเลี้ยงหมู มีผู้กู้ จำนวน 10 ราย ที่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเลี้ยงหมู มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ การเลี้ยงหมูไม่ต้องใช้พื้นที่ในการเลี้ยงมากนัก กระบวนการที่ดี คือ มีการผสมสุตรอาหารสำหรับหมูตัวเอง ผลผลิต คือ ทำให้ผู้กู้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงและสามารถสร้างรายได้ให้มากขึ้น

5. การเลี้ยงเป็ดเทศ มีผู้กู้ จำนวน 1 ราย ที่ได้นำเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเลี้ยงเป็ดเทศ มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงเป็ดได้ กระบวนการที่ดี คือ เป็ดเทศมีราคาสูง ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้เพิ่มขึ้น

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพปลูกพืช ในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

1. การปลูกเบญจมาศ มีผู้กู้ จำนวน 2 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการปลูกดอกเบญจมาศ มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ ผู้กู้สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี กระบวนการที่ดี คือ ผู้กู้สามารถหาตลาดและราคาที่แน่นอนได้ ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้ดีและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในตำบล และอำเภอ

2. การปลูกมันสำปะหลัง มีผู้กู้ จำนวน 6 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการปลูกมันสำปะหลัง มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ เงินที่กู้ยืมมาเพียงพอต่อการลงทุน กระบวนการที่ดี คือ ปัจจุบันมันสำปะหลังสามารถขายได้ในราคาที่สูง ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้คุ้มค่าต่อการลงทุน

3. การทำนาปรัง มีผู้กู้ จำนวน 1 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการทำนาปรัง มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีน้ำชลประทาน จากอ่างเก็บน้ำห้วยชันประจักษ์ กระบวนการที่ดี คือ มีการใช้เครื่องจักรกลในการทำนาทำให้ประหยัดทั้งแรงงานและค่าใช้จ่าย ผลผลิต คือ ผู้กู้มีรายได้เพิ่มขึ้น

4. การปลูกถั่วเขียว มีผู้กู้ จำนวน 2 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการปลูกถั่วเขียว มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ ผู้กู้ใช้สถานที่หลังจากการเก็บเกี่ยวมาปีเสร็จแล้ว กระบวนการที่ดี คือ ได้ปุ๋ยจากขังข้าว ผลผลิต คือ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพค้าขาย ในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

1. ร้านค้าปลีก มีผู้กู้ จำนวน 4 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการ ซื้อสินค้ามาขายในร้าน มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีทำเลที่เหมาะสม กระบวนการที่ดี คือ จัดซื้อสินค้าจากร้านค้าส่งที่มีราคาขายต่ำ ผลผลิต คือ ได้กำไรเพิ่มมากขึ้น

2. ร้านอาหาร มีผู้กู้ จำนวน 3 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการในร้านอาหาร มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีทำเลที่เหมาะสม กระบวนการที่ดี คือ มีการจัดร้านเป็นที่น่าสนใจ ผลผลิต คือ ทำให้เป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียง

3. ผลิตแคปหมูและไส้กรอก มีผู้กู้ จำนวน 2 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการผลิตแคปหมูและไส้กรอก ปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีความชำนาญในการผลิตและมีเงินกู้ที่ไปเพิ่มอัตราการผลิต กระบวนการที่ดี คือ ผู้กู้สามารถตลาดในการจำหน่ายได้ ผลผลิต คือ มีรายได้เพิ่มขึ้นพร้อมทั้งชื่อเสียง

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้อาชีพบริการ (ซ่อมแอร์รถยนต์และรถจักรยานยนต์) ในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้ มีผู้กู้จำนวน 3 ราย ที่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านไปดำเนินการเปิดร้านบริการ มีปัจจัยนำเข้าที่ดี คือ มีประสบการณ์และความชำนาญ กระบวนการที่ดี คือ ผู้กู้สามารถหาลูกค้าประจำได้ ผลผลิต คือ มีรายได้และชื่อเสียง

ผลอื่นๆ ที่เกิดจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ผลที่เกิดจากการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านนุโส พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น จำนวน 6 คน เพื่อช่วยเหลืองานการจัดทำบัญชี การจัดบันทึกการประชุม และงานด้านเอกสารต่างๆ เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนมีข้อจำกัดในเรื่องการเขียนหนังสือและการคิดคำนวณที่ล่าช้า ไม่ถูกต้อง และไม่เรียบร้อย จึงมีมติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ โดยคัดเลือกเยาวชนในหมู่บ้านที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองและความสมัครใจของเยาวชนเอง ทั้งนี้คณะกรรมการกองทุนมีความคาดหวังว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการเกิดเครือข่ายของเยาวชนในระดับหมู่บ้าน เป็นการวางรากฐานให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน มีความรักความผูกพันต่อท้องถิ่น และฝึกการทำงานในระบบกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านโดยคนรุ่นใหม่ในอนาคต

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. การแก้ไขปัญหาความยากจนจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า จากที่สมาชิกกองทุนกู้ยืมเงินจากกองทุนไปประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่นำเงินไปประกอบอาชีพแล้วประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่มีบางส่วนที่ประสบกับปัญหา คือ การเลี้ยงหมู ซึ่งผู้ผู้ดำเนินการที่ผิดวิธีโดยใช้อาหารรูงสำเร็จรูปเพียงอย่างเดียวทำให้มีต้นทุนที่สูงเกิดการขาดทุน แต่มีผู้ผู้ที่เลี้ยงหมูบางรายเลี้ยงหมูด้วยการผสมสูตรอาหารเอง ทำให้มีต้นทุนที่ต่ำลงมากเกิดผลกำไรในการเลี้ยงดีพอสมควร และมีผู้ผู้บางรายที่นำเงินกู้ยืมไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ไม่ก่อให้เกิดรายได้และอาจมีปัญหาเรื่องการชำระคืน

2. วัดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุน พบว่า การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการมีประสิทธิภาพดีพอสมควร ในเรื่องการพิจารณาเงินกู้ที่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่ตั้งไว้และมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เรื่องการจัดทำบัญชีคณะกรรมการได้มีวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ส่วนเรื่องที่ยังไม่เกิดประสิทธิภาพและต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไข คือ เรื่องการติดตามตรวจสอบผู้ผู้ และการประชุมประสานงานระหว่างคณะกรรมการ และระหว่างสมาชิก

3. การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน พบว่า มีเกิดขึ้นเพียงบางส่วน คือผู้ที่มีประสบการณ์และโอกาสในการติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ส่วนภายในหมู่บ้านนั้นเนื่องจากขาดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะต่างคนต่างทำต่างหาวิธีกันเอง สำหรับผู้ที่เรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้ก็จะประสบความสำเร็จไป ส่วนผู้ที่ไม่สามารถเรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้ก็จะปล่อยให้ปัญหาอยู่เช่นนั้น สรุปได้ว่าหมู่บ้านยังขาดการประชุมประสานงานด้านการเรียนรู้ระหว่างกันอยู่และยังต้องพึ่งพาภายนอกอยู่มาก

4. การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน พบว่า มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจบางส่วน คือ ผู้ที่มีโอกาสสร้างเศรษฐกิจตนเองให้เข้มแข็งจะเป็นผู้ที่มีความสนใจในการเรียนรู้ มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง ในด้านความเข้มแข็งทางด้านสังคม พบว่า เกิดขึ้นได้น้อยมาก เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความรักความสามัคคีต่อกัน และส่วนใหญ่ยังมีอคติต่อกัน เกิดความขัดแย้งและแตกแยกกันขึ้นบ่อยครั้ง

5. ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน คือ การมีที่ปรึกษากองทุนที่มีระดับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง แต่คณะกรรมการไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์อีกประเด็นที่เป็นปัจจัยด้านบวกคือ คณะกรรมการกองทุนมีความซื่อสัตย์ และยุติธรรมในการ

บริหารงานกองทุน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือเรื่องการปฏิบัติงานของกองทุน

6. ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินการบริหารกองทุนหมู่บ้าน คือ ชาวบ้านขาดความสามัคคี และเกิดการแตกแยก อีกประเด็น คือ การที่ผู้ผู้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และไม่ก่อให้เกิดรายได้ นอกจากนี้สมาชิกกองทุนที่ไม่สนใจกองทุนหลังจากที่ได้รับเงินไปแล้ว (ไม่เข้าร่วมประชุม) และผู้ที่ไม่มีการรวมกลุ่มทางอาชีพกันทำให้ภาพรวมแต่ละอาชีพไม่มีความเข้มแข็ง

7. การเกิดองค์กรเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ พบว่า ภายในหมู่บ้านมีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มองค์กรน้อยมาก ซึ่งปัจจุบันมีเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น ทั้งที่ในการประกอบอาชีพของแต่ละครัวเรือนเป็นอาชีพเดียวกัน น่าจะมีการรวมกลุ่มกันได้ แต่เนื่องจากไม่มีการประสานงานหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงกันภายในหมู่บ้านจึงไม่เกิด

8. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด คือ

การมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลักอยู่

การพึ่งพาตนเองได้ อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากยังต้องอาศัยการพึ่งพาจากบุคคลภายนอกอยู่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ความสามัคคี อยู่ในระดับที่น้อย เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน และมักเกิดความขัดแย้งกันบ่อยครั้ง

ผู้นำมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้นำของหมู่บ้านจะมีการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานจากภายนอกได้ดี แต่จะนำมาประสานหรือถ่ายทอดให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ค่อนข้างน้อย เพราะผู้นำไม่สามารถประสานให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นเอกภาพได้

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโส หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังต่อไปนี้

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุโสมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน ว่ามีกองทุนหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิภาพของสมาชิก นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน สามารถเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน ได้หรือไม่ เพียงใด และศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา การเกิดองค์กรเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับหมู่บ้านระดับตำบล และระดับประเทศ และเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน และได้ข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านกำหนด

การดำเนินการศึกษากองทุนหมู่บ้านนุโส มีขั้นตอนในการศึกษา คือ ศึกษาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และศึกษาการออกแบบและรูปแบบการประเมินตามที่รัฐบาลกำหนด คือ CIPP Model แล้วกำหนดตัวแปรและตัวชี้วัด ศึกษาเครื่องมือและการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล แล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปผลการประเมินในรูปแบบสารนิพนธ์

ผลการประเมินหน่วยระบบ A ซึ่งเป็นการบริหารจัดการกองทุนและการแนะนำส่งเสริมผู้รู้ ได้ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A คือปัจจัยเข้าได้แก่ นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เงิน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน มีความเหมาะสมและเพียงพอที่จะช่วยให้กองทุนหมู่บ้านประสบความสำเร็จ ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A คือ มีกระบวนการที่ดีส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ และการจัดทำบัญชีของกองทุน ส่วน

กระบวนการที่ต้องมีการพัฒนา และแก้ไขปรับปรุง ได้แก่ การติดตามและตรวจสอบผู้กู้ การประชุมและประสานงานของคณะกรรมการและสมาชิก ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ การบริหารจัดการกองทุนได้ผลดีเรื่องการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนมีระเบียบกองทุน และหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดร่วมกันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกัน ทำให้การอนุมัติเงินกู้ในแต่ละครั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และในการจัดทำบัญชีกองทุนมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพราะคณะกรรมการกองทุนดำเนินการด้านการเงินด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความเสียสละ ผลของการดำเนินการมีจำนวนผู้กู้ 49 ราย ยอดเงินกู้รวมทั้งสิ้นจำนวน 815,000 บาท มีเงินกองทุนสะสม (หุ้น) จำนวน 2,234.57 บาท สิ่งที่เป็นปัญหาในการบริหารจัดการกองทุนที่เป็นอยู่ คือ การติดตามตรวจสอบผู้กู้ และการประชุมและประสานงานของคณะกรรมการและสมาชิก

ผลประเมินหน่วยระบบ B ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการของผู้กู้ ได้ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B คือ ผู้กู้เงินกองทุนสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกจะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีอาชีพและฐานะคืออยู่แล้วการกู้ยืมเงินไปเพื่อขยายงานหรือกิจการ กลุ่มนี้จะมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มที่สอง ส่วนกลุ่มที่สองไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก มีรายได้และฐานะไม่มั่นคง นำเงินกู้ไปเพื่อประกอบอาชีพเสริม กลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือมาก ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B คือ กลุ่มแรกจะมีปัจจัยนำเข้าที่พร้อมและเอื้อต่อการประสบความสำเร็จ ส่วนกลุ่มที่สองส่วนใหญ่ยังขาดปัจจัยนำเข้าที่ดีจึงมีความเสี่ยงต่อการล้มเหลว ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B คือ กลุ่มแรกจะมีกระบวนการในการประกอบอาชีพคืออยู่แล้ว มีที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงบ้างเล็กน้อย ส่วนกลุ่มที่สองส่วนใหญ่ต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขอีกมาก ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B คือ กลุ่มแรกจะสามารถประสบความสำเร็จได้ค่อนข้างสูง ส่วนกลุ่มที่สองส่วนใหญ่ยังมีความเสี่ยงอยู่มากถ้าไม่มีการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไข ก็อาจจะประสบกับความล้มเหลวได้

ข้อเสนอแนะ

จากการปฏิบัติงานในพื้นที่กองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบประเด็นที่สำคัญจากข้อมูลที่ได้มา เพื่อนำมาเสนอแนะให้มีการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไข ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกฎระเบียบของกองทุนหมู่บ้านนุโสนคือ ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านควรจะให้มีการออมทรัพย์สำหรับสมาชิกกองทุนเป็นประจำทุกเดือน เนื่องจากที่ผ่านมากอง

ทุนหมู่บ้านมีเพียงเงินกองทุน 1 ล้านบาท และมีเงินหุ้นเท่านั้น หากมีเงินออมทรัพย์จะเป็นการฝึก การออมของสมาชิกและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้านบุญโสณ คือ คณะกรรมการกองทุนควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกองทุน และควรมีการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจน เพื่อให้คณะกรรมการทุกคนได้ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องงานไปกองอยู่ที่คณะกรรมการเพียงบางคนเท่านั้น นอกจากนี้ควรมีการรายงานผลการปฏิบัติงานในที่ประชุมทราบ เพื่อให้คณะกรรมการทุกคนจะได้ทราบความเคลื่อนไหวของกองทุนโดยตลอด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้ช่วยกันหาทางแก้ไขได้อย่างทันท่วงที

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมาชิกรายเงินกองทุนไปพัฒนากิจกรรมการประกอบอาชีพ คือ มีผู้รู้บางรายนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และไม่ก่อให้เกิดรายได้ คณะกรรมการกองทุนควรใช้มาตรการบทลงโทษตามระเบียบกองทุนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นแบบอย่างไม่ให้สมาชิกคนอื่นๆ ปฏิบัติตาม และในการกระทำของผู้ดังกล่าวนี้ นอกจากไม่เป็นการปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้แล้ว ยังมีผลด้านลบต่อผู้รู้เอง ในการที่จะต้องแบกภาระหนี้สิน ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ไม่ไปประกอบอาชีพและประสบกับปัญหาขาดทุน เนื่องจากไม่มีประสบการณ์หรือเป็นอาชีพที่ตนไม่ถนัด คณะกรรมการควรเข้าไปมีบทบาทในการแนะนำส่งเสริม และกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้รู้อาชีพเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ หรือคณะกรรมการอาจมีการประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ มาอบรมให้คำแนะนำ และส่งเสริมการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้ประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้อง ไม่เสี่ยงต่อการขาดทุนและยังทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้นไปด้วย

5. ข้อเสนอแนะเรื่องการจัดตั้งคณะอนุกรรมการ คณะกรรมการกองทุนควรนำเสนอแนวความคิดในการจัดตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยเหลืองานด้านเอกสาร การจัดทำบัญชีกองทุน และการบันทึกการประชุม ในการประชุมระดับตำบล และระดับอำเภอ เพื่อเป็นแบบอย่างในการแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้านอื่นที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน

6. ข้อเสนอแนะเรื่องการประชุมสมาชิกกองทุน จากปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยกของประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนควรจัดให้มีการประชุมสมาชิกกองทุนเป็นประจำ และต่อเนื่อง อย่างน้อย 2 เดือน ต่อครั้ง เพื่อให้สมาชิกได้พบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริมให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา เมื่อมีการพูดคุยกันบ่อยขึ้น ปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยกที่เป็นอยู่จะลดลง และเกิดความสามัคคี ความเป็นเอกภาพของหมู่บ้านขึ้นในที่สุด

บรรณานุกรม

-2543. สำนักเลขานุการคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของชุมชน. กรมพัฒนาที่ดิน.
-2544. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
-2544. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนุโสน หมู่ที่ 9 ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.
-2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544. และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
-2545. ข้อมูลระดับตำบล, องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.
-2545. แผนพัฒนาตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.
- กลุ่มงานประสานแผนอุตสาหกรรม. (2542). SMEs : พื้นฐานเศรษฐกิจไทย. เศรษฐกิจและสังคม. 36 : 57-64
- กลุ่มวิชาการสำนักประธานเจ้าหน้าที่บริหารฝ่ายวิจัยและวางแผนสินเชื่อ. (2544). หนังสือสารณะในระดับที่เหมาะสม. เศรษฐกิจวิเคราะห์. 19(2).
- เจลิยว นุรีภักดี และคณะ. 2545. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. นนทบุรี : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- เจลิยว นุรีภักดี และคณะ. 2545. ชุดวารสารนิพนธ์ สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. นนทบุรี : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

ทีมข่าวเศรษฐกิจ (16 กรกฎาคม 2545) รัฐปรับแผนแก้ความยากจนเน้นชุมชนเข้มแข็งบนลำแข้ง
เปิดโอกาสอยู่ดีมีสุขถ้วนหน้า. บ้านเมือง : 8.

บังอรรัตน์ วุฒทกมล และคณะ. (2542). เศรษฐกิจไอเอ็มเอฟกับการฟื้นฟู. เศรษฐกิจและสังคม.
16 : 27-42.

พลเดช ปิ่นประทีป. (2545). เงินไม่สำคัญเท่ากับทุนทางสังคม ตัวอย่างดี ๆ เกิดขึ้นในทุกจังหวัด.
ประชาชาติธุรกิจ.

พวงแก้ว ประชาชนพจน์,สุเมธ เหลืองศิริมงคล และกานดา ชูเชิด. (2544). สภาพแวดล้อมของไทย.
เศรษฐกิจและสังคม. 57-66.

มานพ พงศทัต. (2545). บัตรเครดิต : วิธีป้องกันล้มละลายประชาชน “CHAPTER 17”. กรุงเทพ
ธุรกิจ.

ยุพาพร. (2545). ค่านิยมคนไทยแควดวงเศรษฐกิจการเมืองและสังคม. รวมพลัง : 8.

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล,ทีปรัตน์ วัชรางกุล และวิณา เตชะพนาคร. (2544). ความยากจน : ปัญหาที่
สำคัญยิ่งของการพัฒนา. เศรษฐกิจและสังคม. 36 : 37-44.

วราภรณ์ สามโกเศศ. (2545). ค่านิยมสังคมไทยอาจบั้นทอนสังคม. ระดมสมอง.

สมทรง อิศวกุล 2537 : ความรู้พื้นฐานการวิจัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา : สัมผัสกิจการพิมพ์.

หวัง เฉชชณี่. (2545). แบบบันทึกการสัมภาษณ์ระหว่างบุคคลบ้านบุโสน หมู่ที่ 9 ตำบล
มะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา, เมื่อ 10 มกราคม 2545.

อุดม จำรัสพันธุ์ และคณะ. 2545. ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา สำนักมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา
ทบวงมหาวิทยาลัย. นครราชสีมา : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทัศนทองการพิมพ์.